

ΛΙΓΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΚΔΟΤΗ

Ἐγγραφέμας στὸ προηγούμενο τεύχος μας ὅτι κάποιοι μικροψυχοὶ συμπατριῶτες μας, «γκρινιάζουν» γιατί τὸ περιοδικό μας παρσιμένει στατικό καὶ δὲν ἐμπλουτίζει τὴν ὕλη τοῦ μὲ συνεργασία καὶ ἄλλων συμπατριωτῶν μας πνευματικῶν ἀνθρώπων.

Ἐπειδὴ δὲν μᾶς ἀρέσει νὰ ἐπανερχόμεστε στὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια, δὲν θὰ ἀσχοληθοῦμε ἄλλο μὲ τὸ θέμα, ἀλλὰ θὰ περάσουμε σὲ ἕναν ἄλλο σύγχρονο Ἑυθυραϊκὸ χῶρο, πού θὰ πρέπει ὡποσδήποτε νὰ καταγραφῇ στὰ «ὕπερ» τοῦ σημερινοῦ Ἑυθυραϊκοῦ κόσμου.

Ἐκὲν αὐτὸς εἶναι ἡ πληθωρικὴ, θὰ μπορούσαμε νὰ τὴν χαρακτηρίσουμε, παρούσα κυρίως ποιητῶν, καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, πού ἐμφανίζονται τελευταίως σὲ ὅλα τὰ ἐντυπα τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐχοντας γιὰ κύριο θέμα τὴν νοσταλγία στὴν πατρίδα γῆ καὶ τὰ προσωπικά τους βιώματα ἀπὸ τὴν ξενιτειά, ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι προσπαθοῦν μέσθ ἀπὸ τοὺς κάποιους στίχους τους, νὰ ἐκτονωθοῦν ψυχικά καὶ νὰ προσεγγίσουν ὅσο μπορούν περισσότερο καὶ τοὺς ἄλλους, αὐτοὺς πού χωρὶς νὰ ἔχουν κάποια ποιητικὴ φλέβα ἔχουν ἐν τούτοις τὰ ἴδια μ' αὐτοὺς συναίσθηματά, τίς ἴδιες ἀνησυχίες, τοὺς ἴδιους ρομαντισμούς καί, ἔσως, τὴν ἴδια νοσταλγία γιὰ τὴν γενέτειρά.

Χωρὶς νὰ ἐχυριστοῦμε ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἀνῆκουν σὲ μιὰ ὠρισμένη ποιητικὴ Σχολή, δεχόμεστε σὰν εὐχάριστη πραγματικότητα τὴν παρουσία τους καὶ ὀφείλουμε νὰ τοὺς ἐνθαρρύνουμε παρουσιάζοντας τὰ γραπτά τους ἀπὸ τίς στήλες τῶν ἐδῶ ἐντύπων μας.

Εἶναι ἄλλωστε καὶ τὸ ἐλάχιστο πού μπορούμε νὰ τοὺς δώσουμε, μπροστὰ στὴν πολύμορφη δική τους προσφορά ἀπέναντι στὴν Πατρίδα μας.

Τὸ περιοδικό μας, ἔχει ἤδη ἐγκαινιάσει ἀπὸ καιρὸ τὴν συνεργασία τῶν ἀποδήμων μας, καὶ θὰ τὴν συνεχίσει πιστεύοντας ὅτι ἔτσι κάπως συμβάλλει στὴν πνευματικὴ σύνδεσή τους μὲ τὴν Πατρίδα.

Ἄρης Π. Τσιτσίκας ἔ

«Νεκρή Φύση»

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΡΡΕΜΙΔΑΝΑ

·Η Ρωμιοσύνη τής Ξενιτιάς

ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟ

Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΙΑΤΟΠΟΥΛΟΣ καταξιωμένος τόσο στον Ελληνικό όσο και στο διεθνή χώρο, σαν δημοσιογράφος, λογοτέχνης, κριτικός και συγγραφέας, τιμά το περιοδικό μας με την συνεργασία του, που για μας τους Κυθρήσιους έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον το θέμα που πραγματεύεται.

Έξω από την Ελλάδα βρίσκεται μια άλλη Ελλάδα. Τουλάχιστον πέντε εκατομμύρια Έλληνες ζουν σκορπισμένοι στον κόσμο. Εργάζονται, πολλοί απ' αυτούς μεγαλουργούν, και λαμπρύνουν το ελληνικό όνομα. Δεν είναι όμως και λίγοι εκείνοι που υποφέρουν σε διάφορα διεθνή παζάρια της εργασίας, στα μεγάλα χωνευτήρια της οικουμένης. Όλοι όμως φλέγονται από τη νοσταλγία της πατρίδας κι από το πάθος να της παρασταθούν κι ας τους αγνόησε κάποτε...

Σε μια τέτοια περίπτωση αγωνιστικού πάθους θα αναφερθούμε σήμερα. Ακριβώς σ' ένα «θρμό» καλοκαίρι ανάμεσα στην ομογένεια της Αμερικής, πριν 75 χρόνια, στη Νέα Υόρκη. 1912. Παραμονές των Βαλκανικών πολεμικών αγώνων για το ξεσκάδωμα του υπόλοιπου ελλαδικού χώρου απ' τον τουρκικό ζυγό. Αρματωμένοι γίγαντες ο μεγάλος λαός μας, ετοιμαζόταν για τα καινούργια μαρμαρένια αλώγια των εθνοποινωτικών πεπρωμένων. Η απελευθέρωση των σκλάβων αδελφών στα πολύπαθα χώματα της Ηπείρου, Μακεδονίας, Θράκης, Κρήτης, Νησιών Αρχιπελάγους, ήταν το μεγάλο αίτημα της ιστορικής ώρας.

Λαοί που δεν πόνεσαν, δε μεγαλουργούν και λαοί που λησμονούν την ιστορία τους δεν επιζούν. Οι αγώνες του λαού μας πρέπει να είναι το κοινωνικό μας ευαγγέλιο. Εκφράζει την παράδοση της Ελευθερίας. Τον διωμένο χρόνο του πολιτισμού μας κι ανάγκη να βρίσκεται στην κοινωνική μας επικαιρότητα σε κάθε κρίσιμη ελληνική στιγμή. Ανάλογα μηνύματα και τότε ανέβαιναν στα χείλη της πνευματικής Ρωμιοσύνης. Ολόκληρος ο πνευματικός και καλλιτεχνικός κόσμος είχε στοιχηθεί στα μεγάλα προβλήματα των εθνικών και κοινωνικών ελευθεριών. Άλλωστε κι ολόκληρη η Ευρώπη ήταν ένα λεβέτι στη φωτιά, έτοιμο να εκραγεί. Όπως κι έγινε: δύο χρόνια αργότερα, με το ξέσπασμα του πρώτου παγκοσμίου πολέμου.

Ένα πεμνύ κι αγωνιστικό θλασάρι της πνευματικής Ελλάδας των αρχών του αιώνα μας, ήταν κι ο ποιητής Σπύρος Μασούκας από την Υπάτη. Είχε γεννηθεί στην ιστορική πόλη της Φθιώτιδας το 1870. Σπούδασε στην Αθήνα κι έγινε δικηγόρος. Αλλά η ποίηση και τα εθνοκοινωνικά πεπρωμένα του τράβηξαν τη δραστηριότητα. Άρχισε έναν αγώνα συναγεμμού της ξενιτεμένης Ρωμιοσύνης. Ακριβώς για το ξεσκάδωμα του λαού μας που βρισκόταν ακόμα κάτω από το ζυγό του προαιώνιου κατακτητή.

Είχε πάει στην Αίγυπτο και ξεσήκωσε τη μεγάλη εκεί ομογένεια, με τη βοήθεια και του Καβάφη. Έπειτα πήγε στην αγγλοκρατούμενη Κύπρο, που γνώρισε μεγάλες συγκινήσεις από τον ελληνικό πληθυσμό. Κι ως την άνοιξη του 1912 πραγματοποίησε το μεγάλο ταξίδι στην Αμερική. Πολλοί λόγιοι μίλησαν με θαυμασμό για την πνευματική εθνοκοινωνική προσφορά του. Ανάμεσά τους, έγραψαν: Ο Κωστής Παλαμάς:

«Έχομε ανάγκη, επείγουσα μεγάλη ανάγκη ενθουσιασμού από εκείνον που βαστά και τρέφει τα μεγάλα, τα κεφαλαιώδη ιδανικά, θεμέλια αναπόδραστα για των εθνών τα στέρεα τα χτισίματα. Κι είσον εσύ Μασούκα, συμπυκνωτής μοναδικός ηλεκτρικών ρευμάτων ενθουσιασμού».

Ο Παύλος Νιρβάνας:

«Ποτέ δημόσιος βίος ενός ανθρώπου δεν συνεχωνεύθη τόσο απολύτως με την ιδιωτικήν του ζωήν, όσον είχαν συγχωνευθή εις την μοναδικότητα αυτήν του ανθρώπου, που υπήρξεν ο Μασούκας. Κάθε ιερεύς λειτουργεί εντός του ναού του. Δια τον Μασούκαν κάθε τόπος ήτο ναός της ωραίας του θρησκείας».

Ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου:

«Όλα θα μπορούσαν να πέσουν, όλοι να κουραστούν αλλ' ο Μασούκας είχε επιβληθεί ως το ανυστερόβουλون που δεν λογαριάζει τον εαυτό του, που δουλεύει για την ομάδα, για τα όνειρα, για την ηθικήν της».

Την εποχή που πήγε ο Σπύρος Μασούκας στην Αμερική, ζούσε στη Νέα Υόρκη ο πατέρας μου Γιάννης Δημήτρης Σιατόπουλος, που εκεί τότε λεγόταν Τζων Σιάτος. Αργότερα μετέτρεψε το επώνυμο σε Σιατόπουλος. Επειδή ο κύκλος του, όλοι Μωραίτες, λέγονταν «οπουλοί», τόκαμε κι αυτός «μωραίτικο»! Ο Μασούκας ήταν φίλος του και συντοπίτης. Στο Δήμο Υπάτης υπαγόταν και η γενέτειρα του πατέρα, η Ανατολή, που τότε λεγόταν χωμύργιανη. Ήταν πρόεδρος της τοπικής ομογένειας της Νέας Υόρκης και δέχθηκε το φίλο και κοντοχωριάτη του αγωνιστή λόγιο, αδερφικά.

Φιλήθηκαν κι έκλαψαν. Κι ο ποιητής μίλησε στον ξενιτεμένο:

«Φτάνω εδώ, Γιάννη — είπε — με χρέος ιερό. Φέρνω στα στήθεα μου την Ελλάδα, το σταυρό και τη σημαία μας. Πρέπει να ξεσηκώσουμε τα παλικάρια τους Έλληνες να βοηθήσουν στην αναγέννηση της πατρίδας. Οι Ρουμελιώτες κι όλοι οι άλλοι αδελφοί ξενιτεμένοι να συνδράμουν οικονομικά κα με πίστη κι όταν σημάνει η ώρα να

κατέβουν να πολεμήσουν για τη λευτεριά. Πρέπει να μαζέψουμε χρήματα για ένα καράβι ακόμα. Και να ξεχρεωθεί το θωρηκτό «Γεώργιος Αδέρωφ» που αγοράστηκε πρόσφατα. Παραγγείλαμε κι όλος το άλλο καράβι. Είναι αντιτορπιλικό και του δώσαμε το όνομα «Νέα Γενεά». Και μια πυροβολαρχία πρέπει ν' αγοράσουμε στο ίδιο αυτό όνομα. Εμείς είμαστε η «Νέα Γενεά». Η πατρίδα θέλει δόξηθαι. Πρέπει να δράσουμε. Η μάνα Ελλάδα σας καλεί, ζητάει τα παιδιά της».

«Εκείνα τα λόγια — διηγόταν αργότερα ο πατέρας — άναψαν πυρκαγιά στις καρδιές μας. Αψηφήσαμε δουλειές, μαγαζιά, εργοστάσια και ριχτήκαμε στον αγώνα. Σε λίγες μέρες είχαμε οργανώσει στο κεντρικότερο θέατρο της Νέας Υόρκης μια μεγάλη εθνική γιορτή, με σκοπό να καταθέσουμε το καθετί για την πατρίδα. Απάνω στη στολισμένη με τα εθνικά χρώματα σκηνή είχαμε στήσει μια μεγάλη δάρκα, νυμένη κι αυτή στα γαλανόλευκα. Το θέατρο γέμισε ασφυκτικά, καθώς και οι γύρω δρόμοι από Έλληνες. Μίλησα εγώ στους πατριώτες και παρουσίασα το Ματσούκα. Δονήθηκε το θέατρο από ζητωκραυγές μόλις φάνηκε στη σκηνή. Ήταν τυλιγμένος στην ολομέταξη σημαία, φορούσε λεβέντικη φουστανέλλα και κρατούσε στο χέρι τον ασημένιο σταυρό, που του είχαν χαρίσει οι Κυπριοτοπούλες. «Από την Κύπρο μας φέρνω τούτον το σταυρό» είπε, αναμίζοντάς τον. Θύελλα και παραληρήματα από ενθουσιασμό κι επευφημίες. Μάτια να κλαίνει, μαντήλια ν' ανεμίζουν, καπέλα να πετιούνται ψηλά. Είδαμε και πάθαμε να καταλαγιάσουμε τις κραυγές, να μιλήσει ο ποιητής. Βαθύτατα κι αυτός συγκινημένος, απάγγειλε με φωνή βροντερή, να τον ακούν όλοι, αλλά και βραχνή από τη συγκίνηση, το «Τραγούδι στον Ελληνικό Λαό»:

Όλα μου λένε δύναμη να παίρνω εγώ κι ορμή,
και το λαό μας να ξυπνώ τον κοιμισμένο,
αδελφια μου, ξυπνήσετε, με μια καρδιά θερμή
με μια Ελληνική ψυχή σας περιμένω.

Παραλήρημα ενθουσιασμού δόνησε και πάλι το θέατρο. Και να πρωτοστατούν σ' εκδηλώσεις κάμποσες Ελληνοπούλες, που είχαν πάρει θέσεις μπροστά μπροστά. Επέβαλε με κόπο ησυχία ο Ματσούκας. Κι γυρνώντας στις νέες απήγγειλε το ποίημα «Στις ξενιτεμένες»:

Ξενιτεμένες μου μικρές, εσείς να μην κοιτάτε
τ' άλλα κορίτσια που γελούν και παίζουνε τρελλά,
σεμνά και λιγομίλητα το δρόμο να τραβάτε
κι ο νους σας νάναι στη γλυκειά Πατρίδα μοναχά.

Κρυφός καμós νάναι για σας πώς είναι τόσο λίγη,
η λευτεριά που χαίρεστε, ελευτεριά πικρή,
κι από το νου σας, κόρες μου, ποτέ να μη σας φύγει
Πώς είναι για να ζήσετε στη δοξασμένη γη.

Αυτό που ακολούθησε δύσκολα περιγράφεται. Ζητωκραυγές, κλάματα, αγκαλιές, φιλήματα. Με κόπο μπορέσαμε να ησυχάσουμε τον κόσμο για να μιλήσει. Με δάκρυα και φωνή βαθιά συγκινημένη αλλά και βροντερή, μας είπε:

«Αδελφια

το πλοίο το παραγγέλαμε, τ' ακούτε; Κι αυτό σημαίνει στη γλώσσα της τιμής και του καθήκοντος ότι πρέπει να πλη-

ρωθεί. Κι όχι μόνο αυτό, αλλά «το πλοίο παραγγέλθηκε» σημαίνει ότι η Ελλάδα μας ετοιμάζεται. Όχι πλέον μπάτσους, όχι πλέον βδισιές, όχι άλλα χτυπήματα, όχι πλέον περιφρονήσεις και εξευτελισμούς. Αυτό σημαίνει το επιδοφόρον όνομα «Νέα Γενεά». Αλλιώς τάφος και στάχτη ως μας σκεπάζει όλους αν δε σκεπτόμεθα και ονειρευόμεθα το μεγαλείο και τους όρκους και τους οίωνους μιάς νέας πατρίδας. Η Ελλάς δε θέλει μόνο τα χρήματά σας, για να πληρώσει το πλοίο, θέλει και σας για να το επανδρώσει. Με νάυτες και στρατιώτες ανδρείους, γιομάτους ζωή κι αυτοπάρνηση. Υπολογίζει στην παρουσία σας και στην επιστροφή σας η πατρίδα. Να πυκνώσετε τους Εθελοντικούς Λόχους, που θα πολεμήσουν για την τιμή και την ελευθερία. Το πλοίο «Νέα Γενεά» ως γεφυρώσει τα φοβερά διαστήματα του μεγάλου ωκεανού κι ως γίνει ο μεγάλος αγγελιοφόρος της πατρίδας, που θέλει να ζήσει. Της Ελλάδος που θέλει να δοξασθεί».

«Τα λόγια του σκέπασε πανζουρλισμός εκδηλώσεων. Ανοίξαμε αμέσως μια κατάσταση των αθανάτων Εθελοντικών Λόχων. Εγώ δήλωσα ότι γράφομαι πρώτος να πολεμήσω για την Ελλάδα, ως εθελοντής. Κι όποιος θέλει πατρίδα ως ακολουθήσει. Τί ήταν αυτό που έγινε κείνο το βράδυ; Μια σωστή λαοθάλασσα όρμησε στη σκηνή, που βρισκόταν η επιτροπή με την κατάσταση, μπροστά στη γαλανόλευκη δάρκα. Και να φιλιόμαστε κλαίγοντας και να φιλούμε κείνη τη δάρκα και να ρίχνουμε μέσα ό,τι πολύτιμο σε κοσμήματα και χρήματα είχαμε μαζί μας. Ήταν μια ώρα που η ψυχή μας έλυνε από φιλοπατρία. Γράφτηκαν εκείνο το βράδυ πολλοί. Όχι μόνο Ρουμελιώτες, αλλά ξενιτεμένοι από κάθε τόπο ελληνικό. Κι όταν σήμανε η ώρα δεν έλειψε κανείς από το προσκλητήριο. 700 ελληνικά παλικάρια ξεκίνησαν για την Ελλάδα με το υπερωκεάνειο «Βύρων», να πολεμήσουμε για τη λευτεριά. Είμασαν οι πρώτοι Έλληνες που αποκριθήκαμε στο κάλεσμα του ποιητή. Ακολούθησαν κι άλλοι καλοί Έλληνες. Από όλες τις άκρες της γης ΚΙ ΗΡΘΕ Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ».

Διηγόταν, ο φευγάτος από τη ζωή σήμερα, πατέρας εκείνα τα πασχαλινά περιστατικά του 1812 και δάκρυζε. Και μαζί με τους στίχους του Ματσούκα, μας έλεγε και το ωραίο οχτάστιχο του Γεωργίου Σουρή, για κείνη την αλησμόνητη βραδιά της Νέας Υόρκης:

Ματσούκας τώρα βρίσκεται μεσ' στην Αμερική.
Ματσούκας ετραγούδησε βροντόφωνος κι εκεί,
και για την σχόλη του Μαρτιού, της Λαύρας την ημέρα,
με την γαλάζια πρόβαλε φουστανελάς χιονάτος,
κι ομογενής αληθινός δεν έμεινε εκεί πέρα,
χωρίς να τρέξει με θερμόν Ματσουκισμόν γεμάτος,
και στου Ματσούκα τόνειρο δίδοντας όλοι σάρκα
εγέμισαν δολλάρια μία μεγάλη δάρκα.

Αθάνατη Ρωμιοσύνη. Με τα χρήματα που συγκέντρωσε εκείνον τον καιρό ο Ματσούκας αγοράστηκε το αντιτορπιλικό «Νέα Γενεά», μια πυροβολαρχία, που έλαβε κι αυτή το όνομα «Νέα Γενεά». Και οργανώθηκε το ίδρυμα Λευκός Σταυρός, που δόθηκες πλήθος ορφανές από τον πόλεμο οικόγενειες και κορίτσια του λαού μας στην κοινωνική τους πορεία.

Ὁ πατέρας ταξίδευε

ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΩΝ ΝΑΥΤΙΚΩΝ

Πόσο γρήγορα σκέπασε
της μητέρας το δάκρυ
του Μαγιοῦ ἐν' ἀπόδραδο...
Το πρωῒ σαν ξημέρωνε
ο πατέρας μας θὰ 'φευγε,
τη γιορτῇ του σχολείου μου
μῆτε φέτος θα πρόφτανε.

Για χατήρι του ονείρου μου
τον πατέρα στο σπίτι μας
ο χειμώνας μας χάρισε.
Τα μπουρῖνια μας ζήλεψαν,
τί απαλὰ που κοιμῶτανε
η μητέρα στο σπίτι μας.

Ἐ, συ θάλασσα!
σου φωνάζω, δεν κλαίω!
Τη θωρηὰ σου τη νίκησε
ο πατέρας μας κι ἔρχεται
μα δε φεύγει μαζί σου.
Ἐνας ἄγγελος πρόσταξε:
Του Μαγιοῦ ἐν' ἀπόδραδο
ο πατέρας θα γύριζε,
της αγάπης το μήνυμα
πιο μεγάλο ἀπ' τα κύματα,
του Μαγιοῦ ἐν' ἀπόδραδο
ο πατέρας ταξίδεψε...

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΥΘΕΡΗΣ

Μάϊος 1987

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Τὰ πετρώματα τῶν Κυθῆρων

(Αναδημοσίευση από το βιβλίο «ΚΥΘΗΡΑ-Ι-ΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ» των Δ. Ανδριτσάκη - Φωτιάδη - Μιχ. Πετρόχειλου)

Υπὸ JOHN DAVY I

.... Τα κυριώτερα πετρώματα των Νησιῶν του Ιονίου ανήκουν σε δύο κατηγορίες, τη μεσοζωϊκή και την τριτογενή. Τα πρωτογενή κι εκείνα της μεταβατικής περιόδου είναι σπάνια, ενώ τα πυριγενή είναι άγνωστα· προσωπικά, τουλάχιστον, δεν κατάφερα να εντοπίσω κανένα ούτε να ανακαλύψω ίχνη τους, παρ' όλη την εκτεταμένη και διεξοδική έρευνα που έκανα. Το ίδιο ισχύει (με μια μονάχα αμφίβολη εξαίρεση) και για τα παράγωγα και τα ίχνη ηφαιστειῶν.

Από τα πρωτογενή πετρώματα έχουν εντοπιστεί μέχρι σήμερα δύο μόνο είδη, γνεύσιος και μάρμαρο κι αυτά μόνο στο Τσιρίγιο, στην περιοχή του Ποταμού. Τα πετρώματα εκεί είναι συνεχόμενα και, μερικώς, ακάλυπτα· υψώνονται μερικές ίντσες μόνο πάνω από το έδαφος, κι έχουν στρωγυλές επιφάνειες. Το πρώτο πέτρωμα που ανέφερα, αν και μικρό, διαφέρει στη σύσταση· ενώ μοιάζει με γνεύσιο, σε μερικές περιπτώσεις πλησιάζει περισσότερο στο γρανίτη κι ορισμένα μέρη του δεν είναι ούτε καθαρός γρανίτης ούτε γνεύσιος, αλλά κυρίως άστριος με λίγο μαρμαρυγία και χαλαζία. Υπάρχει επίσης μικρή ποσότητα λεπτόκοκκου και λευκού μάρμαρου που, ωστόσο, δεν είναι απαλλαγμένο από μερικές κηλίδες σε μπλε απόχρωση· η σύνθεσή του θυμίζει Παριανό και φαίνεται να είναι αρκετά κατάλληλο για γλυπτική και διακοσμητικές κατασκευές.

Από την κατηγορία των μεταβατικών πετρωμάτων, εκείνα που είναι πολύ χαρακτηριστικά και ανήκουν σε γνωστά είδη είναι ο μαρμαρυγιακός, ο αργιλλικός και ο γραουβακικός σχιστόλιθος. Οι λόφοι που βρίσκονται στο όρειο τμήμα του Τσιρίγιου, μεταξύ Ποταμού και Καραβά, έχουν σχηματισθεί από τέτοια πετρώματα. Ο μαρμαρυγιακός σχιστόλιθος είναι το επικρατέστερο πέτρωμα, μεταβάλλεται ποικιλοτρόπα και γίνεται — με μια σχεδόν ανεπαίσθητη κλιμάκωση — αργιλλικός σχιστόλιθος. Ο σχηματισμός των κοιτασμάτων είναι ευδιάκριτος· τα στρώματα έχουν γενικά μεγάλη κλίση και, σε ορισμένα σημεία, είναι σχεδόν κατακόρυφα.

Από την κατηγορία των μεσοζωϊκών πετρωμάτων υπάρχουν πολύ λίγα αξιόλογα είδη. Είναι κυρίως ορεινός ασβεστόχος σχιστόλιθος και κροκαλοπαγές.

Οστεολατυποπαγή υπάρχουν σε τρεις περιοχές των Κυθῶν· στην Τουρκόδωμη, σε έναν λόφο κοντά στη Μονή Μυρτιδιώτισσας και στη Φοραδόμαντρα, κοντά στη Βρουλέα. Ως τώρα, η Τουρκόδωμη ήταν η μόνη γνωστή περιοχή στην οποία υπήρχε το περίεργο αυτό πέτρωμα· η δεύτερη περιοχή ανακαλύφθηκε λίγο πριν επισκεφθώ το νησί, το καλοκαίρι του

1827, κι η τρίτη έγινε γνωστή στο λοχαγό (τόρα ταγματάρχη) MC PHAIL ενώ βρισκόμουν στο νησί. Είχα την ευκαιρία να την επισκεφθώ μαζί του και να την περιγράψω γιατί αποτελεί το πιο αξιόλογο παράδειγμα απ' όλες τις άλλες.

Το σημείο ακριβώς με τα λατυποπαγή πετρώματα ονομάζεται Βουκολέα· είναι μια μικρή σπηλιά, μερικά μίλια ανατολικά του Καψαλιού κοντά στη θάλασσα, ανάμεσα σε άγριους, γυμνούς θράχους από μαύρο ασβεστόλιθο. Η κύρια μάζα του λατυποπαγούς, που βρίσκεται στην κατακόρυφη πλευρά της σπηλιάς, αποτελείται από κόκκαλα και μαύρο και κόκκινο ασβεστόλιθο που φαίνεται ότι έχει ενεργήσει σαν κονίαμα. Η μάζα, τόσο από άποψη σχήματος όσο κι από θέση, παρουσιάζεται ακανόνιστη, σαν να είχε εισχωρήσει στις σχισμές του θράχου με τη μορφή πολτού. Στο πιο χοντρό σημείο το πάχος φτάνει τα 2 πόδια περίπου· από πάνω βρίσκεται μαύρος ασβεστόλιθος, που με το κάψιμο γίνεται λευκός. Σε ένα σημείο υπάρχει μια στρώση από σταλακτιτικό ασβεστόλιθο και κάτω απ' αυτήν, ένα κροκαλοπαγές από ασβεστολιθικές πέτρες που το διαδέχεται μια μικρότερη μάζα ή στρώμα οστεολατυποπαγών και μαύρου ασβεστόλιθου. Σε πολλά σημεία, ο σταλακτιτικός ασβεστόλιθος έρχεται σε επαφή με το λατυποπαγές και σ' ένα σημείο γίνεται το ίδιο με το ασβεστολιθικό κροκαλοπαγές. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι βρέθηκε μια ασβεστολιθική πέτρα, φαγωμένη απ' το νερό, μέσα σε μια μικρή ποσότητα οστεολατυποπαγών μεταξύ δύο επιφανειών, σε μια σχισμή του μαύρου ασβεστόλιθου.

Ο χαρακτήρας των οστεολατυποπαγών σ' αυτό το σημείο, όπως και στην Τουρκόδωμη, είναι ακριβώς ο ίδιος και τα οστά μοιάζουν πολύ· είναι κυρίως γναθικά οστά και κυλινδρικά οστά των άκρων και, αν κρίνει κανείς απ' τα δόντια, πρέπει να ανήκουν σε μηρυκαστικό ζώο, πιθανόν σε μικρό ταύρο. Όλα σχεδόν είναι θρυμματισμένα κι είναι δύσκολο να βρεθεί ανάμεσά τους ένα ακέραιο, αλλά δεν φέρουν ίχνη φθοράς από νερό ή φωτιά. Στη Βουκολέα είδα ένα δυο δόντια που έμοιαζαν σαν του αλόγου· ένα άλλο κόκκαλο που βρήκα ανήκε σε πουλί και ήταν επίσης μακρύ και κυλινδρικό.

... Στο Τσιρίγιο υπάρχουν δύο μεγάλα σπήλαια. Το ένα βρίσκεται σ' έναν απότομο γκρεμό κοντά στη θάλασσα, στην άκρη του άγριου λαγκαδιού του Μυλοπόταμου, που πήρε το όνομά του από το ποτάμι που τον διασχίζει και κινεί τους μύλους· το άλλο, γνωστό σαν σπήλαιο της Αγ. Σοφίας από ένα εκκλησάκι που βρίσκεται εκεί κοντά, απέχει 11)2 ώρα περίπου απ' το Καψάλι. Λένε πως το πρώτο σπήλαιο (εγώ δεν το επισκέφθηκα) έχει μήκος 3 μίλια αλλά είναι χαμηλό, έτσι που πρέπει κανείς να σαρθεί για να μπορέσει να το εξερευνήσει κι έχει πολλά γυρίσματα. Το δεύτερο της Αγ. Σοφίας, είναι επίσης πολύ αξιόλογο γιατί διαθέτει τεράστιους σταλακτίτες και σταλαγμίτες που κατεβαίνουν από την οροφή ή ανεβαίνουν από το δάπεδο και μοιάζουν άλλα με κολώνες, άλλα με βωμούς κι άλλα με ζώα. Είδα αυτό το σπήλαιο φωταγωγημέ-

1. Ο J. DAVY ήταν Άγγλος αξιωματικός του Υγειονομικού και υπηρέτησε στη Μεσόγειο από το 1824 ως το 1835. Επισκέφθηκε τα Κύθηρα το 1827 κι οι εντυπώσεις του δημοσιεύθηκαν στο δίτομο έργο με τίτλο: «NOTES AND OBSERVATIONS ON THE IONIAN ISLANDS AND MALTA».... LONDON 1824.

νο, με την ευκαιρία της επίσκεψης του Υπατού Αρμοστή SIR FREDERICK ADAM: το φως απ' τις φωτιές που είχαν ανάψει εδώ κι εκεί με χαμόκλωδα, τα σύννεφα του καπνού, κι η άγρια εμφάνιση των κατοίκων που έτρεχαν πάνω κάτω με δαυλούς στα χέρια, δημιουργούσαν μια πολύ γραφική εικόνα. Βλέποντας το πελώριο μέγεθος μερικών σταλακτιτών, που έχουν περίμετρο αρκετά πόδια και την κρυστάλλινη πρισματική δομή τους — που μοιάζει πολύ μ' εκείνη που περιέγραψε ο DR. CLARK στην Αντίναξο Ι — δεν μπορεί κανείς παρά να σκεφθεί το χρόνο που απαιτήθηκε για τη δημιουργία τους. Η πρόσβαση σ' αυτό το σπήλαιο δεν υστερεί σε ομορφιά από την ίδια τη σπηλιά και αξίζει την προσοχή του ταξιδιώτη: είναι μια άγρια χαράδρα, χωρίς κανένα ίχνος πολιτισμού και με ελάχιστη βλάστηση — ένα χάσμα μεταξύ δύο λόφων από μαύρο ασβεστόλιθο ύψους 600 ποδιών περίπου.

... Ο ψαμμόλιθος χρησιμοποιείται πολύ στα Ιόνια Νησιά για οικοδομές. Στο Τσιρίγιο υπάρχει ένας λόφος κοντά στον Αγ. Νικόλαο, που λέγεται Καστρί και συνίσταται από ασβεστόχο ψαμμόλιθο: εκεί βρίσκεται ένα αρχαίο λατομείο όπου, ακόμα και σήμερα, φαίνεται ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούσε — ένας τρόπος ακριβής και οικονομικός γιατί, απ' ό,τι δείχνουν τα σημάδια, η πέτρα κοβόταν σε τετράγωνα κομμάτια. Όταν επισκέφθηκα το νησί, στα 1827, ο ταγματάρχης MC PHAIL μου έδειξε ένα αρχαίο μπρούντζινο καλέμι που είχε βρεθεί στο λατομείο και που, προφανώς, είχε χρησιμοποιηθεί εκεί.

... Λιγνίτης υπάρχει στο Τσιρίγιο, στο Ζάντε και στην Κέρκυρα. Στο Τσιρίγιο είδα ένα δείγμα που είχε βρεθεί στη μάργα, πάνω απ' το Καψάλι, ενώ έσκαβαν για νερό. Μερικά σημεία του φανέρωναν ξυλώδη δομή κι άλλα δεν διέφεραν πολύ από γαγάτη. Στο ίδιο στρώμα μάργας, υπήρχε γύψος και ψαμμόλιθος.

... Στον κόλπο του Κασαλιού, σε μεγάλο βάθος, χύνεται από έναν ασβεστολιθικό βράχο άφθονο πόσιμο νερό μέσα στη θάλασσα: διακρίνεται από τη διαφορετική διαθλαστική του δύναμη κι όταν η θάλασσα είναι γαλήνια, μπορεί κανείς να το μαζέψει. Επισκέφθηκα αυτό το σημείο το καλοκαίρι του 1827, μαζί με τον κ. FLETCHER, πολιτικό μηχανικό, που επιθεωρούσε το λιμάνι κατόπιν διαταγής του Υπατού Αρμοστή SIR FR. ADAM, με σκοπό να εκπονήσει ένα σχέδιο για τη δελτίωση του. Αν κατασκευαστεί ένα ασφαλές λιμάνι σ' αυτόν τον κόλπο η πηγή, που τώρα αποτελεί μόνο ένα αξιοθέατο, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για τον εφοδιασμό των καραβιών.

Θα τελειώσω αυτό το κεφάλαιο με ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με το κλίμα του Τσιρίγιου, που δεν είναι γνωστές ούτε έχουν δημοσιευθεί. Οι πληροφορίες που έχω συγκεντρώθηκαν το καλοκαίρι του 1827, στο διάστημα της επίσκεψής μου στο νησί όπου είχα την ευκαιρία να συμβουλευτώ ένα μετεωρολογικό δελτίο που εκατούσε ο κ. HUTCHWAITE, βοηθός χειρούργος του 90ου συντάγματος, επί ένα χρόνο περίπου.

Το κλίμα του Τσιρίγιου είναι, λόγω της θέσης του νησιού, ήπιο — ίσως περισσότερο ήπιο και σταθερό από το κλίμα των άλλων νησιών του Ιονίου και της ηπειρωτικής Ελλάδας. Το χειμώνα σπάνια υπάρχει ανάγκη θέρμανσης και το καλοκαίρι η ζέση σπάνια είναι πνιγνή: σπάνια υπάρχει παγετός κι ακόμα σπανιότερα χιόνι.

Ο πίνακας που ακολουθεί έγινε από το δελτίο του κ. HUTCHWAITE και δείχνει τη μέγιστη και την ελάχιστη θερμοκρασία που παρατηρήθηκε τις μεσημβρινές ώρες στη διάρκεια 12 συνεχών μηνών. Οι παρατηρήσεις έγιναν στο Κά-

στρο, στην κεντρική στρατιωτική βάση που βρίσκεται στην κορυφή ενός λόφου στη Ν.Δ. ακτή, σε υψόμετρο 300 ποδιών, και δεσπόζει της πόλης και του κόλπου του Κασαλιού.

Φεβρουάριος	1826	μέγιστη	53ο	ελάχιστη	46ο
Μάρτιος	»	»	59ο	»	50ο
Απρίλιος	»	»	68ο	»	58ο
Μάιος	»	»	72ο	»	60ο
Ιούνιος	»	»	76ο	»	69ο
Ιούλιος	»	»	83ο	»	75.5ο
Αύγουστος	»	»	82ο	»	77ο
Σεπτέμβριος	»	»	83ο	»	72ο
Οκτώβριος	»	»	74ο	»	68ο
Νοέμβριος	»	»	70ο	»	62ο
Δεκέμβριος	»	»	65ο	»	52ο
Ιανουάριος	1827	»	60ο	»	52ο

Το κλίμα του Τσιρίγιου είναι σχετικά ξηρό. Οι βροχές δεν είναι συχνές ούτε δυνατές κι η διάρκεια τους είναι μάλλον περιορισμένη έτσι που αν βρέξει μια μέρα συνέχεια, οι κάτοικοι το θεωρούν ασυνήθιστο φαινόμενο. Στη διάρκεια μιάς περιόδου 12 μηνών, ο αριθμός των ημερών που έβρεχε ήταν ο ακόλουθος:

Μάρτιος	1826	5	μέρες
Απρίλιος	»	2	»
Μάιος	»	2	»
Ιούνιος	»	2	»
Ιούλιος	»	1	»
Αύγουστος	»	2	»
Σεπτέμβριος	»	...	»
Οκτώβριος	»	2	»
Νοέμβριος	»	3	»
Ιανουάριος	1827	1	»
Φεβρουάριος	»	5	»

Το Νοέμβριο έβρεχε μια ολόκληρη μέρα, αλλά όλες τις άλλες μέρες είχαν μόνο μικρές μπόρες.

Το Τσιρίγιο είναι ονομαστό για τους ανέμους του κι αυτό είναι φυσικό, αν σκεφθεί κανείς την εκτεθειμένη και ιδιόμορφη θέση του που το αφήνει ακάλυπτο από τη μια μεριά προς το Αρχιπέλαγος κι απ' την άλλη προς τη Μεσόγειο: ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των αθρίων ημερών είναι πολύ μεγαλύτερος από εκείνον με κακοκαιρία.

Η κατεύθυνση των ανέμων είναι λιγώτερο μεταβλητή απ' ό,τι στα άλλα νησιά: η άνοιξη και το φθινόπωρο είναι οι εποχές με τους περισσότερους μεταβλητούς ανέμους. Το καλοκαίρι κυριαρχούν τα μελτέμια, που φυσούν απ' τα νοτιανατολικά και φέρνουν δροσιά, και το χειμώνα οι νότιοι άνεμοι που δημιουργούν μια ζεστή ατμόσφαιρα.

Όπως και στα άλλα νησιά (με εξαίρεση τις ορεινές περιοχές) και σε ολόκληρη τη Μεσόγειο, η καταχνιά κι η ομίχλη σπανίζουν στο Τσιρίγιο. Άκουσα τον έμπειρο καπετάνιο ενός εμπορικού πλοίου να λέει ότι σε καμιά εποχή του χρόνου δεν μπορεί κανείς να διακρίνει την ανάσα του, άμα περάσει τα στενά του Γιβραλτάρ. Ωστόσο αυτό δεν είναι απόλυτα σωστό: θάταν σωστότερο να πούμε ότι η ανάσα είναι, συνήθως, αδρατη — με ορισμένες εξαιρέσεις, κυρίως το χειμώνα — γιατί ο αέρας είναι σπάνια κορεσμένος με υγρασία ή σπάνια έχει αρκετά χαμηλή θερμοκρασία για να συμπυκνώσει τον ατμό που περιέχεται στο ζεστό αέρα που εκπνέουν οι πνεύμονες.

Στο Τσιρίγιο, όπως και στα άλλα Ιόνια Νησιά, η ατμό-

σφαίρα τους θερινούς μήνες είναι πολύ ξηρή, τόσο την ημέρα όσο και τη νύχτα: αυτή την περίοδο σπάνια υπάρχει υγρασία, με εξαίρεση τις χαμηλές και υγρές τοποθεσίες. Ενώ βρισκόμουν στο νησί, τον Ιούλιο, υπήρχε συνήθως μια διαφορά 20ο ανάμεσα σ' ένα υγρό και σ' ένα ξηρό θερμομέτρο εκτεθειμένο στον αέρα την ημέρα κι η διαφορά αυτή ξεπερνούσε τους 15ο τη νύχτα. Στις 2 του μηνός, στις 5 το πρωί, όταν ο αέρας ήταν 75ο, ένα θερμομέτρο, που η φούσκα του είχε υγρασθεί, έπεσε στους 17ο: τη στιγμή αυτή ο αέρας φυσούσε από τα βορεινά - πράγμα συνηθισμένο στη διάρκεια του καλοκαιριού. Οι παρατηρήσεις αυτές έγιναν στο Κάστρο ή στα γύρω υψώματα. Στα χαμηλότερα μέρη, κοντά στη θάλασσα, ο αέρας τη νύχτα ήταν γενικά πιο υγρός, ιδιαίτερα μετά τη δύση του ήλιου και, ταυτόχρονα, πιο ψυχρός. Εδώ θέλω να αναφέρω ένα παράδειγμα: στις 7 Ιουλίου, ενώ βρισκόμουν πάνω σε ένα πλοίο στο λιμάνι του Καφαλιού, παρατήρησα τη θερμοκρασία του αέρα και του νερού. Η πρώτη ήταν 76ο κι η δεύτερη 73ο και του υγρού θερμομέτρου 74: το απόγευμα ήταν αίθριο. Στο Κάστρο, όπου ανέβηκα σχεδόν αμέσως, η θερμοκρασία του αέρα ήταν 80ο και το υγρό θερμομέτρο είχε πέσει, λόγω εξατμήσεως, στους 14ο.

Από όλα τα νησιά του Ιονίου το Τσιρίγο είναι εκείνο με τη μικρότερη καλλιέργεια γης και τον αραιότερο πληθυσμό κι αυτό οφείλεται σε αμέλεια, συνδυασμένη με άγνοια και φτώχεια. Η πλημμελής καλλιέργεια είναι αποτέλεσμα του ενός κι ο λιγοστός πληθυσμός του άλλου. Σ' αυτό το νησί δεν έχει φυτευθεί ποτέ ούτε μια πορτοκαλιά ή, τουλάχιστον, δεν είχε φυτευθεί ως τότε που το επισκέφθηκα, το καλοκαίρι του 1827, μ' όλο που το κλίμα είναι τέλειο για δέντρα αυτού του είδους. Στο Τσιρίγο, όπως και στην Κέρκυρα, την Αγ. Μαύρα και τη Β.Α. ακτή της Κεφαλονιάς, δεν είναι μόνο τα βραχώδη μέρη που μένουν ακαλλιέργητα, αλλά και τα εύφορα. Το χωριό Κάλαμος, στο Τσιρίγο, είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: είναι μια περιοχή με κυματιστούς λόφους κι άφθονο νερό που προσφέρεται για μεγάλες καλλιέργειες και θα μπορούσε να συντηρήσει αρκετές χιλιάδες κατοίκους, αν την καλλιεργούσαν σωστά. Τώρα είναι ακατοίκητη — χωρίς κανένα σπίτι — και καλλιεργείται ελάχιστα από χωρικούς άλλων περιοχών.

Από μια υπηρεσιακή αναφορά προκύπτει ότι το 1826, όταν ο πληθυσμός του νησιού αριθμούσε 13020 ψυχές, μόνο 25 άτομα ασχολούνταν με κατασκευές, σαν βαφείς, αγγειοπλάστες και δυροδόβες, 177 άτομα με τέχνες πρώτης ανάγκης, δηλ. χτίστες, ξυλουργοί, σιδηρουργοί, και τσαγκαρδες, 475 με μικροεμπόριο και 2650 με τη γεωργία.

Όταν ο ταγματάρχης MC PHAIL ήταν στο Τσιρίγο πάσχιζε με ζήλο να βελτιώσει το νησί και μου ανέφερε ότι η αμορφωσιά κι η άγνοια των κατοίκων ήταν κάτι απίστευτο. Προκειμένου να μεταφέρουν πέτρες για την κατασκευή δρόμων, οι κάτοικοι δεν πρόσφεραν παρά μόνο σωματική εργασία: αν είχαν να κόψουν κάποιο δρόμο ή να φτιάξουν κάποια καμάρα, έπρεπε να τους καθοδηγεί ο ίδιος με τη βοήθεια ενός εγχειριδίου. Ο ίδιος ο χτίστης που με τις οδηγίες του έχτισε την πρώτη γέφυρα στο Τσιρίγο, δεν είχε την παραμικρή εμπιστοσύνη στην αυτοχή του τζού, γιατί δεν είχε ιδέα από κανόνες κατασκευής. Μια νύχτα, λίγο μετά την αποπεράτωση του έργου, σηκώθηκε δυνατός αέρας και το άλλο πρωί βρήκαν το χτίστη, γονατισμένο κοντά στη γέφυρα, να προσεύχεται στην Παναγία για τη σωτηρία της.

Αυτές οι μικρολεπτομέρειες είναι αρκετά χαρακτηριστικές της μεγάλης οπισθοδρομικότητας της κοινωνίας και

των τεχνών και θα μπορούσα ν' αναφέρω κι άλλα τέτοια παραδείγματα που δείχνουν την έλλειψη επιθυμίας για καλλιέργεια και που, συχνά, απαντά κανείς στις μικρές κοινωνίες.

Επειδή η ζήτηση εμπορευμάτων είναι περιορισμένη, υπάρχουν ελάχιστοι μεταπράτες που συνεννοούνται εύκολα μεταξύ τους προκειμένου ν' αυξήσουν τις τιμές. Για να μη γίνεται αυτό, οι τοπικές αρχές θεώρησαν απαραίτητο να κοστολογήσουν ακόμα και τα είδη πρώτης ανάγκης, όπως το ψωμί, το κρέας κλπ. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να μην προσέχουν την ποιότητα κι οι κάτοικοι συνήθισαν να ικανοποιούνται με τρόφιμα κατώτερης ποιότητας, πράγμα που θα μπορούσε να έχει αντίκτυπο τόσο στη σωματική όσο και στην πνευματική τους υγεία.

Λόγω του εξαιρετικά μικρού αριθμού τεχνιτών και της ακρίβειας, δημιουργήθηκε η συνήθεια να μη γίνεται τίποτα αν δεν είναι εντελώς απαραίτητο και να μένουν ατέλειωτες ή να παραμελούνται διάφορες εργασίες, κυρίως στα χωριά. Αποτελέσματα αυτής της τακτικής είναι η προχειρότητα, η έλλειψη ανέσεων και, σε τελευταία ανάλυση, η οικονομική απώλεια. Στα χωριά σπανίζει να δει κανείς τις ξύλινες κατασκευές των σπιτιών δηλ. πόρτες, παράθυρα κλπ. να είναι δαμμένα: οι περισσότερες αγροικίες έχουν ανάγκη από επισκευή και πολλές από αυτές είναι ερειπωμένες κι ανασφαλείς.

Στα Ιόνια Νησιά, η κλίση των κατοίκων για μόρφωση κι η δυνατότητα θεσπίσεως μέτρων για την πραγματοποίησή της αποδείχτηκαν στα Κύθηρα, όταν υπηρετούσε εκεί ο ταγματάρχης MC PHAIL. Όταν επισκέφθηκα το Τσιρίγο, το καλοκαίρι του 1827, περίπου 1300 αγόρια και κορίτσια (σε πληθυσμό 13.000) φοιτούσαν σε σχολεία. Υπήρχαν 8 δημόσια σχολεία και έξι ιδιωτικά, που λειτουργούσαν σύμφωνα με τη Λαγκαστριάνη μέθοδο και με δαπάνη 370 λιρών. Ένα από αυτά λειτουργούσε αποκλειστικά για κορίτσια κι είχε 120 μαθήτριες που διδασκόνταν — από μια δασκάλα, μια βοηθό, κι έναν γέρο παπά — ανάγνωση, γραφή, και αριθμητική: η δασκάλα δίδασκε, επίσης, το «Αγγλικό σύστημα ραπτικής» που το είχε μάθει από μια μετάφραση που είχε κάνει ο δικαστής του νησιού. Οι μαθητές ήταν, κυρίως, παιδιά προσφύγων από το Μορμό, που τότε είχε καταληφθεί από τον Αιγυπτιακό στρατό του Ιμπραήμ Πασά, και από τα νησιά του Αρχιπελάγους. Περιποιημένα και καθαρά, φορώντας το καθένα τη στολή της ιδιαίτερης πατρίδας τους, παρυσίαζαν μια ιδιόμορφη και ενδιαφέρουσα εικόνα. Η τάξη κι η ευπρέπεια τους, καθώς κι η πρόδος που είχαν κάνει μέσα σε διάστημα δυό ή τριών χρόνων άξιζαν κάθε έπαινο, ενώ η προθυμία και η ενεργητικότητά τους στο θέμα της προσήλωσης στην εργασία τους και στην προφορική εξέταση, προξενούσαν έκπληξη και προδιέθεταν ευνοϊκά για τη διανοητική τους κατάσταση και ικανότητα. Από μια επίσημη αναφορά των Σχολείων του Τσιρίγου, με ημερομηνία 31 Δεκεμβρίου 1826, προκύπτει ότι το σύνολο εξόδων αυτού του χρήσιμου σχολείου ήταν, εκείνη τη χρονιά, 50 λίρες 11 σελ. και 7 πέννες: δηλαδή: 18 λίρες και 4 σελ. για το μισθό του δασκάλου, 13 λίρες για τη δασκάλα, 7 λίρες και 5 σελ. για το βοηθό, 4 λίρες, 6 σελ. και 8 πέν. για ενοίκιο, 3 λίρες 15 σελ. και 6 πέν. για υποτροφίες, και 4 λίρες και 5 σελ. για μαθήματα, διδλία και γραφική ύλη.

1. Αλληλοδιδασκτική μέθοδος.

Αττικ, ο άξεχαστος συμπατριώτης

ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΔΑΝΑΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Ένα νέο απόκτημα προστέθηκε πρόσφατα στη Βιβλιοθήκη του ΚΥΘΡΑΪΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΑΘΗΝΩΝ: το βιβλίο για τον ΑΤΤΙΚ της μοναδικής μας ΔΑΝΑΗΣ, με ντοκουμέντα από τη ζωή εκείνου που όλοι αγαπήσαμε και αγαπάμε, έστω κι αν δεν τον γνωρίσαμε, καθώς εκείνη, προσωπικά.

Οι μελωδίες του ηχούν πάντοτε στ' αυτιά μας και οι καυμοί του μοιάζουνε δικοί μας καυμοί.

Ένας λόγος που μας ενδιαφέρει διπλά ο ΑΤΤΙΚ (Κλέων Τριανταφύλλου, το πραγματικό του όνομα) είναι η Κυθηραϊκή του καταγωγή. Όχι μόνο υπήρξε από μητέρα Τσιριγιώτης αλλά έζησε στο νησί, χαρίζοντάς του ξεχωριστή θέση στην καρδιά του.

Το έργο της η κ. Στρατηγοπούλου αφιερώνει στην «Πέλεια Φαίδ. Τζαρτίλη, κόρη του Κίμωνος και ανεψιά του Κλέωνος Τριανταφύλλου, του ΑΤΤΙΚ». Από την τελευταία έχει πάρει και στοιχείο (επιστολές, φωτογραφίες, σημειώσεις κλπ.) που στολίζουν το βιβλίο. Ας εντοπίσουμε, λοιπόν, από αυτά εκείνα που μας ενδιαφέρουν.

Πρώτα, τα γενεαλογικά. Παππούς του Κλέωνος από μητέρα ήταν ο Κυθρίος Δημ. Ραπτάκης (1810 — 1878), γόνος οικογένειας διδασκάλων και κληρικών, ο οποίος σπούδασε Ιατρική στο Παρίσι και εξάσκησε το επάγγελμα στη Σμύρνη, Κων)πολη και μετά στα Κύθηρα. Σαν πολιτικός, ψηφίζοτανε βουλευτής επί 30 χρόνια στο Ριζοσπαστικό Κόμμα και αντιπροσώπευσε επάξια τα Κύθηρα στην ΙΑ' Ιόνιο Βουλή, όταν εκδόθηκε και το ψήφισμα για την Ένωση, καθώς και στην Αθηναϊκή Εθνοσυνέλευση του 1864.

Ο Ιούλιος Βαρυπάτης, αναφέρει στη συνέχεια η κ. Στρατηγοπούλου, ύστερα από σχετική ιστορική έρευνα ανακοινώνει ότι «στα χρόνια εκείνα ο Σπυριδών Μασσέλος, παρακινηθείς από τον Αλοίζο, ρίχνει στην κάλη του ένα δαχτυλίδι, για να αποδείξει άκυρη η εκλογή του Ραπτάκη. Έτσι εξηγείται και το σατιρικό δίστιχο:

«Βρε, τί κακό που έκανε ένα δαχτυλιδάκι
και έρριξεν απίστομα ένα κοτζάμ Ραπτάκη!»

Γιαγιά του ΑΤΤΙΚ υπήρξε η ωραία Κλεοπάτρα Κορωναίου - Ραπτάκη, αδελφή του Στρατηγού Πάνου Κορωναίου και την οποίαν ο ποιητής Δημήτριος Βικέλας εξυμνεί με λόγια ιδιαίτερα κολακευτικά:

«Η δεσποσύνη Κλεοπάτρα Κορωναίου, η χαρίεσσα Κυθηρία ήτο ξανθή. Ήτο εκφραστικώτατο το ευείδες της πρόσωπον και γλυκύτατον το βλέμμα των γαλανών οφθαλμών της».

Η ημέρα του ΑΤΤΙΚ βαφτίστηκε μ' ένα όνομα περίεργο: Εριθέλγη. Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι το κατασκεύασαν οι γονείς της κι ότι σημαίνει «Έρις που θέλγει». Δεν αποκλείεται.

Ήταν μια γυναίκα δυναμική η Εριθέλγη και ο σύνδεσμός της με τον Κλέωνα ισχυρότατος. Γνώριζε Ελληνικά, Γαλλικά, Αγγλικά, Αραβικά, Ιταλικά, ακόμη και... Εσπεράντο!

Το μόνο στο οποίο υστερούσε ήταν η καλή διαχείριση της μεγάλης περιουσίας που κατείχαν, γεγονός που επισημαίνει πικρόχολα ο φίλος της οικογένειας τότε Υπουργός Σπύρος Στάης: «Χρειάστηκε το ταλέντο μιάς Εριθέλγης, για να κατασπαταληθεί τέτοια τεράστια περιουσία!»

Το πώς εξανεμίστηκε αυτή η περιουσία, μετά από το θάνατο πρόωρα του πατέρα Δημ. Τριανταφύλλου μαρτυρούνε δυο χτυπητά παραδείγματα:

Το πρώτο αφορά την ενοικίαση ολόκληρου σιδηροδρόμου μικτού συρμού από τη μητέρα για να πάνε με τα παιδιά και τους υπηρέτες, μ' επιστροφή, από την Αίγυπτο στο Παρίσι προκειμένου ν' ακούσουν στην ΟΠΕΡΑ το διάσημο Καρούζο!

Το δεύτερο: στο σπίτι διατηρούσαν δεκατρείς δασκάλους, κηπουρούς, νταντάδες κλπ. Επειδή όμως το νούμερο φαινόταν γρουσουζικό, προσέλαβαν και... εσώτερική μοδίστρα! Κι έγιναν δεκατέσσερις...

Ποιά ήταν άραγε η περιουσία της οικογένειας Τριανταφύλλου; Πρώτα, ότι είχανε στα Κύθηρα. Ένα θερινό σπίτι στο Ν. Φάληρο. Μέγαρο στην οδό Γιαννοπούλου. Το μέγαρο της οδού Ακαδημίας, που είχαν ναι κιόσει στον τότε Υπουργό Μιχαλακόπουλο. Το μέγαρο της οδού Αλ. Σούτσου και Πινδάρου, στο οποίο κατοικούσαν, με γείτονες απέναντι τους πρίγκηδες Ανδρέα και Αλίκη.

Το τελευταίο είχε φιλοτεχνήσει «ο πολύς Θωμόπουλος». Μάλλον πρόκειται εδώ για τον καθηγητή της Σχολής Καλών Τεχνών και γλύπτη Θωμά Θωμόπουλο (1873 — 1937), επίσης Κυθρίο από μητέρα (θείο της μητέρας μου).

Η ζωή του ΑΤΤΙΚ στην Αθήνα, στο Παρίσι, στις περιδρίες του... λίγο ή πολύ γνωστή. Το ίδιο και οι ιστορίες γύρω από το στέκι του, την περίφημη «ΜΑΝΤΡΑ», με την διόλου κολακευτική εκείνη επιγραφή πάνω από τη σκηνή: «Αγαπάτε τα ζώα, τον Αττίκ και... Αλλήλους»!

Ο ΑΤΤΙΚ έγραψε συνολικά, καθώς αναφέρει η Δανάη, 105 τραγούδια. Από αυτά, στα Κύθηρα γράφτηκαν τρία: «Το τρεχαντήρι» (1923), «Να της πεις» (1923) και «Παναγιά» (1924).

Τούτο δεν σημαίνει ότι και μακριά από το νησί δεν υπάρχουν μνήμες να τον βασανίζουν και να τον εμψεύουν.

Στο διάστημα ιδίως των σπουδών του στο Πανεπιστήμιο (τέλειωσε τη Νομική) τα περισσότερα μέλη της συντροφιάς του ήταν από τα Κύθηρα: ο Γιάννης και ο Μανωλάκης Κοντολέων, η Σέμη Κοντολέοντος. Κι ακόμη, η Μαρία Βουγά, αδελφή της Μαρίας Σπ. Στάη κ.ά.

Πολλά ανέκδοτα για τη ζωή του Αττίκ στα Κύθηρα αναφέρει η κ. Μιχαηλίδου «που έζησε πολύ τον ΑΤΤΙΚ σαν οικογενειακή φίλη τα καλοκαίρια στα Κύθηρα».

Κάποτε μπήκε σε μια βάρκα, διηγείται, με 8—10 παιδάκια, που μεγαλύτερό τους ήταν ο Τζώρτζης Μόρμωρης, 14 χρονών. Παρά λίγο όμως να πνιγούν! Κινητοποιήθηκαν όλοι οι χωριανοί και τα σώσανε. Αλλά έγινε χαμός!

Ένα άλλο βράδυ η παρέα του ξεκίνησε ν' ανέβει στη Χώρα. Ο Κλέων για να τους τρομάξει κρύφτηκε στο Νεκροταφείο, παίζοντας μέσα στη νύχτα μ' ένα κλεφτοφάναρο που τό 'σερνε στη μέση του δρόμου σαν φίδι. Βλέποντάς το οι φίλοι του στο γυρισμό άρχισαν να φωνάζουν: «Ξιπάσματα! Φαντάσματα!» Κι όπου φύγει - φύγει...

Δεν επιτρέπεται να μεταφέρουμε όλα όσα περιλαμβάνει αυτό το θαυμάσιο διβλίο της κ. Στρατηγοπούλου για τον αξέχαστο συμπατριώτη μας. Μια γεύση μόνο δώσαμε.

Θα ήταν παράλειψη όμως να μην πούμε δυό λόγια για τις... γυναίκες του Αττίκ, τις αποκλειστικές ή περαστικές μούσες του. Καθώς ο ίδιος ομολογεί παντρεύτηκε «τρεις φορές νομίμως και εκατό τρεις παρανόμως».

Πρώτη γυναίκα του η Γαλλοπολωνέζα Μαρί - Ελέν, μητέρα και του μοναδικού και χαμένου παιδιού του. Ακολούθησαν, η Μαρίκα Φιλιππίδου, που τον εγκατέλειψε σε τέσσερα χρόνια προς χάριν του «ψηλού και λεβέντη Ιλάρχου Σταμάτη Μερκούρη» (πατέρα της Μελίνας). Και τέλος, η Ρωσίδα χορεύτρια Σούρα, που τη γνώρισε στη Μόσχα το 1917, στην περίοδο της Επαναστάσεως.

Φυσικά δίπλα σ' αυτές (ή πάνω;) υπάρχουν οι γυναίκες των τραγουδιών του, οι σθεράπευτοι καυμοί του: Η Λουίζα Ποζέλλι, που ήρθε κοντά του 12 χρονώ (την ανέβαζε και καθόταν για να τραγουδήσει επάνω στο πιάνο). Κι ακόμη, η Νινή Ζαχά, η Καλή Καλό, η Κάκια Μένδρη, η Δανάη, η Νίτσα Μόλλυ, η Ζωή Νάχη, η Ρίτα Δημητρίου, που όταν κάποτε επρόκειτο να της αφιερώσει ένα τραγούδι, εκείνη συμπτωματικά εγκατέλειψε τη «ΜΑΝΤΡΑ» για κάποιον άλλο χώρο. Τότε ο Αττίκ άλλαξε την αφιέρωση έτσι:

«Στη Ρίτα Δεν τ' αφιερώ
την άπιστη γαλιάντρα,
που μόλις έκανε φτερά
επέταξ' απ' τη Μάντρα»!

Καθώς τα χρόνια περνούν και η μουσική αλλαξοτρατίζει επικίνδυνα, μορφές σαν του Αττίκ πάντοτε θα μας εντυπωσιάζουν. Και η μουσική του ζωντανή άλλοτε θα μας ξεκουράζει, άλλοτε θα μας προβληματίζει. Με την «ΠΑΠΑΡΟΥΝΑ», με «Τ' ΟΡΓΑΝΑΚΙ», με «ΤΗΣ ΜΙΑΣ ΔΡΑΧΜΗΣ ΤΑ ΓΙΑΣΕΜΙΑ»...

Μήπως κάποτε πρέπει οι Κυθήριοι να τιμήσουν τη μνήμη του Αττίκ μ' ένα μουσικοφιλογολικό μνημόσυνο στο «Πνευματικό μας Κέντρο»; Για να συνεχίσουν, με το Γεώργιο Σουρή και το Γιάννη Πρινέα;

Προς το παρόν, ευχαριστούμε την κ. Δανάη Στρατηγοπούλου για την αγάπη της στον ξεχωριστό μας συμπατριώτη, που ζει πάντοτε μέσα στις μελωδικές του νότες.

Και κλείνουμε το σημείωμά μας με τα λόγια εκείνου τα τόσο αληθινά: «Έκλαψα για να γράψω, έγραψα για να τραγουδήσω και τραγούδησα για να ζήσω».

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΚΟΥΛΕΝΤΙΑΝΟΣ

·Η ιστορία των Κυθήρων

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Η. ΚΑΨΙΩΤΗ

Ιστορικού — Συγγραφέως

Όπως τυχαίως έπεσεν στα χέρια μου η εφημερίδα των Κυθήρων, του κ. Α.Π. Τσιτσιλία, και με μεγάλη χαρά είδα πως η ιστορία και τα νέα και των πιο μικρών νησιών βρίσκονται στην επικαιρότητα, και δια τον λόγον αυτόν θα ήθελα να συμβάλλω κι εγώ με τις κατά δύναμιν πνευματικές μου δυνάμεις.

Η ιστορία των Κυθήρων, άμα δε και Αντικυθήρων, ανάγεται πέραν της 4ης προ Χριστού χιλιετηρίδος.

Αλλά προτού προχωρήσωμεν θα πρέπει να πούμε ποία ήτο αρχική κοιτίδα των Κυθηραίων, ποία η καταγωγή των, αλλά και πώς έφθασαν στον νησιωτικόν αυτόν χώρον.

Αρχική λοιπόν καταγωγή των Κυθηραίων ήτο η παρά την κοιλάδα των Αιγιάνων (παραποτάμια χώρα του Σπερχείου, ή Ελλάδα της νοτίου αρχαίας Θεσσαλίας).

Τα Κύθηρα, η αρχαία θεσσαλική αυτή πόλις έκειτο στα δεξιά άκρα του ποταμού, παρά το σημερινόν χωρίον Αμαλώτα, και ουχί μακράν της πρωτεύουσας αυτών των Αινιάνων Ύπατα.

Τα θεσσαλικά Κύθηρα, μετά των πολυχών ΚΟΡΥΦΑΙ, ΕΡΥΘΡΑΙ, ΑΙΝΙΟΝ, ΠΥΡΡΑ ή ΦΥΡΡΑΞ, ΥΠΑΤΑ και ΜΑΚΡΑΚΩΜΗ αποτελούσαν την Αινιάνων χώραν.

Στην συνέχεια αυτοί οι θεσσαλοί - Αινιάνες διακινούνται προς τα νότια διαμερίσματα της Μητροπολιτικής Ελλάδος, αφού υπερπηδούν την οροσειρά της Οίτης, και εγκατεστάθησαν στον χώρον της Βοιωτίας παρά τις υπωρείς του όρους Κυθήρων όπου έδωσαν και την ομωνυμότητα της φυλής των στη βοιωτική γη.

Βραδύτερον, όταν ολόκληρος η Βοιωτία πυκνοκατοικήθη από τα θεσσαλικά φύλα και στη συνέχεια των απογόνων αυτών μετακινήθησαν βοιωτικά απογονικά φύλα όλο και νοτιότερα δια νέες πατρίδες, έτσι μετακινήθησαν εις Πελοπόννησον και εγκατεστάθησαν δυτικά του ποταμού Αλφειού, παρά το ομώνυμον παραποτάμιον Κύθηρος, ή Κυθήριος.

Ετέρα δε μετακινήσις των προς τας νήσους Κύθερα και Αντικύθηρα.

Κατά τις απόψεις του γράφοντος η χρονολογική

διαδρομή των Κυθηραίων έχει ως εξής:

Εις Θεσσαλίαν 4.300 — 4.000 π.Χ.

Εις Βοιωτίαν 3.900 — 3.700 π.Χ.

Εις Πελοπόννησον 3.300 — 3.200 π.Χ.

Εις νήσους Κυθήρων 3.000 — 2.900 π.Χ.

Ακόμη ας σημειωθεί πως η ονομασία Κυθηραίων συναντάται εντός διασποράς και εις Κύπρον, όπου παρά τον Πενταδάκτυλον έκειτο η αρχαία πόλις Χύτροι ή Κυθραία (εκ παραφθοράς Κυθηραία).

Αν και ευρισκόμεθα μπροστά σε μήκη και όγκους αιώνων που σκεπάζουν την ιστορία όχι μονάχα μιάς κάστας Ελλήνων, αλλά ολοκλήρου του Πελασγικού - Αιολικού πολιτισμού, εν τούτοις υπάρχουν δείγματα ιστορικών αποδείξεων, ιδίως των γλωσσικών ιδιωμάτων, που μας οδηγούν δήμα προς δήμα προς τα αγεφύρωτα χάσματα του ιστορικού μας πολιτισμού. Έτσι η αρχαία θεσσαλική Δολοπική πόλις Κύπαιρα, ή Κύφαιρα δεν ήσαν άσχετα με την πρώτην πόλιν - οικισμόν που ίδρυσαν ως προαναφέραμε παρά την Αινιάνων χώραν. Η πρωταρχική λοιπόν πόλις ή πόλισμι εν Δολοπία Κύπαιρα ή Κύφαιρα ανάγεται πέραν της 5ης προ Χριστού χιλιετηρίδος. Ας έλθωμεν τώρα στην ιστορικήν πορείαν της νήσου, που δυστυχώς εθεωρήθησαν πρωταρχική εγκατάστασις στην νήσον ήσαν οι Φοίνικες, λαός που η εμφάνισις των στον Ελλαδικό χώρον αναφαιίνεται περί την 2α προ Χριστού χιλιετηρίδα.

Το κολοσσιαίον ιστορικό τούτο λάθος ή η ηθελημένη παραχάραξις των ιστορικών γεγονότων δεν ήμπορούν να μεταβάλουν τα γεγονότα.

Η ανασκαφή κατά την Ν.Α. ακτήν όπου έκειτο μάλλον η αρχαία ΣΚΑΝΔΕΙΑ απέδειξεν την άμεσον σύνδεσιν που είχαν με την Μινωική Κρήτη, αλλά και εκ των ανασκαφών ήλθαν σε φως ερείπια Μινωικής εγκαταστάσεως. Ακόμη, η αμυντική οχύρωσις, ως και αμυντικές μάλλον ζώνες της Ακροπόλεως των Κυθήρων (όπου έκειντο στην κορυφήν του νυν Παλαιοκάστρου) μαρτυρούν την πελασγικήν προέλευσιν της νήσου.

Ας σημειωθεί πως η νήσος Κύθηρα είχε πράγματι οικονομικήν ακμάδα, αφού είχε την ικανότητα να κόψη δικά της νομίσματα: τα νομίσματα ήσαν του γ' και β' αιώνα π.Χ. με παραστάσεις ειδώλων ιδίως της Αφροδίτης.

Τέλος αναφέρεται υπό του Πausανίου ο λατρευ-

τικός βωμός της Αφροδίτης, της καλουμένης «Αφροδίτης Ουρανίας» παρά την τοπωνυμίαν Κολώνες, Ν.Δ. του Παλαιοκάστρου.

Ας θεωρηθῇ (επαναλαμβάνω) άστοχος πάσα παραποίησης ή παρερμηνεία πως τόνον η λατρεία όσον και η επίκλησις εισήχθη εκ της Φοινίκης· η ονομασία είναι καθαρώς ελληνική αναγομένη στις πρωταρχικές ελληνικές ιδιωματικές λαλουμένες, η διασπορά αναφαίνεται ιδίως στα διαμερίσματα της κυρίως Ελλάδος ως προαναφέραμεν.

Αι ονοματοποιίαι: Κύπαιρα, Κύφαιρα, Κύθαιρα (Κύθηρα) Κυθαιρών, Κύθηρος, Κυθήριος, Κυθήρεια ή Κυθήρια έχουν την αυτή γλωσσική καταγωγή ή προέλευσιν.

Ακόμη αι ονομασίαι παρά την νήσον οχηλέων ή οχέλεων, Τράχηλος, Λυκοδήμου έχουν την αυτή Ελληνικήν προέλευσιν.

Ας σημειωθῇ πως η Ιστορία του Ελληνισμού ξεπερνά τις δέκα (10) χιλιετηρίδες, και προ του

γραπτού λόγου οριοθετήθηκεν ο Ελληνισμός από το δόρεια άκρα του Αίμου μέχρι τις ακτές της Κιλικίας και νήσου Κύπρου.

Πολλά δε ονόματα υπέστησαν την παραφθοράν ή την παραλλαγήν ένεκα του μήκους των αιώνων, χωρίς όμως να χαθῇ η γλωσσική ρίζα· ήτοι: Κυ)δα)θιναίων, Κύδηνα (δοξάζω) Κύθαινα, Κύθνος, ως και Κύδνος, Κυθραία, ή Κυθρέα, Κυθαιρών, κλπ. Τα γλωσσικά λοιπόν τοπωνύμια (ονοματοποιές) μας οδηγούν δήμα προς δήμα στην σταδιακήν αποίκησιν των Κυθηραίων, ως και αυτών των νησιωτών όπου στη συνέχεια αναζητήσαν νέους χώρους διαμονής.

Θεωρώ ακόμη ιστορικό χρέος να τονίσω πως δεν θα πρέπει να ατονίσουν οι ρίζες μας, διότι λαός που χάνει την ιστορία του και την γλώσσα του αποκεφαλίζεται· και εμείς οι εναπομείναντες Έλληνες έχωμεν ανάγκην να μείνωμε σαν φυλή ενωμένοι διότι οριστικά θα χαθούμε εάν δεν αντιληφθούμε αυτήν την ένωσιν.

Αυτό τό παιδάκι...

Αυτό το παιδάκι με τα υπέροχα μάτια,
τα τρυφερά αισθήματα.

Ρόδο στο φράχτη...
Μεγαλώνει σαν ελαφάκι του δάσους.

Δαυλός της καρδιάς μου
η εγγονούλα μου!

✱

Γαλήνη

Η θάλασσα σε μεταξένιο φως
ντυμένη, σπιθίζει τη χαρά της,
του κύματος ο φλύαρος σκοπός
ναρκώθηκα σιγά στην αγκαλιά της.

Ο γλάρος φτερωτός ξελογιαστής,
έγειρε το φιλί της να τσιμπήσει,
και το κοράλλι, που πορφύρωσε,
στα βάθη της, αγάπη θα κεντήσει!...

ΜΙΧ. Κ. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΣ

·Η ιστορία του Ποταμού

Από τον ΒΙΚΤΩΡΑ ΙΩ. ΠΑΝΑΡΕΤΟ

(Έπαγγελματικά, Κοινωνική Πρόνοια και άλλα ενδιαφέροντα, όπως τα έζησα τα 30 τελευταία χρόνια της εμπορικής μου εν Ποταμώ σταδιοδρομίας 1936 — 1966 και από τις πληροφορίες που μπόρεσα νά συγκεντρώσω).

(Συνέχεια εκ του προηγούμενου)

ΜΕΡΟΣ 3ον

Οικοδομή Δημητρίου (Τζίμη) Παναγιωτοπούλου

Τό κτίριον αυτό, καθώς και τό συνορευόμενον διπλανό έκτίσθησαν περί τό 1895 υπό τών Δημητρίου Παναγιωτοπούλου και τής γυναίκας του, τής πασίγνωστης Μπενετοδημητρώς. (αυτή έλέγετο Σταυρούλα και ήτο τό γένος Παναγ. Λαμπρινάκου από τά Φριλιγκιάνικα).

Τά 2 άκίνητα αυτά μαζί με τόν συνεχόμενον κήπον άνηκον παλαιότερον εις τήν Εύγενίαν Μπέλια, ή όποία τά είχε πάρει προίκα από τήν Κασιμαντού. 'Από τήν Μπέλια τ' άγόρασε ό Δημήτριος Παναγιωτόπουλος (άπό τά 'Αρωνιάδικα), αλλά τά κτίρια τά δισκεύασε και τά ξανάκτισε ό Δημ. Παναγιωτόπουλος μαζί με τήν γυναίκα του, τήν Μπενετοδημητρώ, τότε δέ άνοίξανε και τό πηγάδι.

Διάφοροι κατά καιρούς έπαγγελματίαι έγκατεστάθησαν εις τά κτίρια αυτά και έξήσκησαν διάφορα έπαγγέλματα, ως κάτωθι:

A) Εις τό παλαιόν κτίριον ήσαν,

1) ένας παπλωματάς με βράκα, περί τό 1884, ό Σμυρναίος Δούκας

2) κατόπιν ό Συμβολαιογράφος Γεώργιος 'Αντωνίου Μεγαλοκονόμος.

3) 'Εμμανουήλ Κυρ. Θεοδορακάκης - Κορδάτος, υποδηματοποιείον μετά τό 1885.

B) Εις τό νέον κτίριον ήσαν,

4) Σπύρος Μυλωνόπουλος, άρτοποιός, 1897—1898.

5) Περί τό 1900 υποδηματοποιείον και καπνοπωλείον τών 'Εμμαν. και Λάμπρου Παναγιωτοπούλου.

6) Παντοπωλείον Παναγιώτου Πρωτοψάλτη, 1902 — 1917.

7) Ξυλουργείον Νικολάου Μουρίκη, 1917 — 1929.

8) Ταβέρνα Γεωργίου Μουλού ή Γκάτσου (ήτο κουλός), από τό Πετρούνι.

9) 'Υποδηματοποιείον Νικολάου Σοφίου - Τσότρα, άρχικώς, και έν συνεχεία του υιού του 'Ιωάννου Νικ. Σοφίου - Τσότρα, 1929 — 1935.

10) Βίκτωρ 'Ιωάννου Πανάρετος, έμπορικόν από τό 1936 έως και τό 1966. (άφησα εις τήν διτρίνα μίαν πινακίδα και έγραφα: «... μπήκα με μαύρα μαλλιά και γήκα με άσπρα». Τώ 1966 μετεκόμισα εις 'Αθήνα και άνοιξα κατάστημα εις τό Παγκράτι, στην όδον Φιλολάου 117.

11) Κατόπιν, άρτοποιείον ό 'Αρτέμης 'Αδαμόπουλος, 1966 — 1978, ότε απέθανεν. 'Από έτών έκτοτε είναι κλειστόν.

Οίκοδομή Λάμπρου Παναγιωτοπούλου

Τό κτίριον αυτό μαζί με τόν συνεχόμενον κήπον είναι έφαπτόμενον με τό άνωτέρω άναφερθέν κτίριον.

Εις αυτό είχαν εργασθή διάφοροι έπαγγελματίαι, ως κάτωθι:

1) ό Σπύρος Κασιμάτης (Ξερός), ειχεν υφάσματα. 'Από τό 1898 — 1910.

2) ό Παναγιώτης Πρωτοψάλτης, παράρτημα του παντοπωλείου του, από τό 1910 — 1917.

3) ό Λάμπρος Παναγιωτόπουλος, 1918 — 1922, έμπορικόν και παντοπωλείον.

4) 'Υποδηματοποιείον και κατοικία ό εκ Σμύρνης τώ 1922 ελθών πρόσφυγας Γεώργιος Καλλιγέρης (με τήν οίκογένειάν του).

Παρέμεινε σ' αυτό μέχρι τό 1955, ότε απέθανεν εις ηλικίαν 80 έτών.

5) 'Από του 1955 — 1966 ήτο άποθήκη έμπορικού του Βίκτωρος 'Ιωάννου Πανάρετου.

Οίκοδομή Νικολάου Κομνηνού (Ντούρη)

Πολλοί και διάφοροι έδώ οι έπαγγελματίαι με διάφορα έπαγγέλματα, ως κάτωθι:

1) Κρεσπωλείον Δημητρίου Καβεζού (άπό τά Ζαγλανικιάνικα) περί τό 1882.

2) Ταβέρνα 'Εμμανουήλ Π. Σοφίου, συζύγου Καλομοίρας τό γένος Πανάρετου περί τό έτος 1888.

3) Ταβέρνα Σπύρου Μιχαλακάκη (Τσικαλόςσυρου) περί τό 1890.

4) 'Υποδηματοποιείον Νικολάου Σταύρου Κομνηνού (Ντούρη) από τό έτος 1895.

5) Κρεοπωλείον Σταυρή Στέλιου, από τό 1904—1906.

6) Μετ' αὐτὸν καὶ πάλιν ὑποδηματοποιεῖον ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὁ Νικόλαος Κομνηνός - Ντούρης.

7) Ὑποδηματοποιεῖον ὁ Γεώργιος Σοφίος (Τσότρας) 1922 — 1926.

8) Παντοπωλείον ὁ Στέλιος Μεγαλοοικονόμος (Διακάκης).

9) Ἐπιπλα κλπ., ὁ Ἰωάννης Βαλερίου Καλοκαιρινός (εἰς Χώραν). Αὐτὸς ἀπέθανε ἐν Ποταμῷ τὸν Μάιον τοῦ 1957 εἰς ἡλικίαν μόλις 41 ἐτῶν, ὁ δὲ πατέρας του Βαλέριος ἀπεβίωσεν εἰς τὴν Χώραν, μετ' αὐτὸν, καὶ δὴ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1969 εἰς ἡλικίαν 77 ἐτῶν.

10) Ἐπιπλα, μοτοσακὸ, σιγαρέττα πώλησις χονδρική καὶ λιανική ὁ Χρήστος Βαλερίου Καλοκαιρινός ἀπὸ 1958 ἕως καὶ Δεκέμβριον 1964.

11) Βιοτεχνία ξυλουργική τοῦ Ἀναργύρου Κ. Σοφίου (Παγώνη) καὶ τοῦ Ἑμμανουὴλ Ζαχαρία Σουρή, ἀπὸ Ἰανουαρίου 1965 μέχρι καὶ πέραν τοῦ 1974.

Εἰς τὰς 12)10)1965 ἔφεραν καὶ ξυλείαν.

12) Σημειωτέον ὅτι εἰς τὸ ἀνῶγειον αὐτῆς τῆς οἰκοδομῆς — ἦτο δὲ ἰδιοκτησίας ἀρχικῶς τοῦ Σπύρου Μιχαλακάκη (Τσικαλδόπουρου) — ἐστεγάζθη τὸ Παρθεναγωγεῖον Ποταμοῦ ἀπὸ τοῦ 1895 ἕως τὸ 1900 περίπου.

Οἰκοδομὴ - καμάρα Τσικαλδόπουρου

Διάφοροι οἱ κατὰ καιροὺς ἐπαγγελματίαι:

1) Ταβέρνα τοῦ ἰδίου.

2) Ὑποδηματοποιεῖον Ἑμμανουὴλ Κυριάκου Θεοδωρακάκη (Κορδάτου) περὶ τὸ 1900.

3) Κρεοπωλεῖον Σταυρὴ Στέλιου.

4) Κρεοπωλεῖον Κοσμά Μηνᾶ Νενέ.

5) Κρεοπωλεῖον Θεοδώρου Γ. Γερακίτη (Μανέα) ἀπὸ Ὀκτώβριον 1960.

6) Ἀποθήκη Κωνσταντίνου Ἀνδρονίκου καὶ κατόπιν Θεοδώρου Κωνστ. Ἀνδρονίκου.

Οἰκοδομὴ Κωνσταντίνου Ἀνδρονίκου

Διάφορα ἐδῶ ἐξησκήθησαν ἐπαγγέλματα ἀπὸ διαφόρους κατὰ καιροὺς ἐπαγγελματίαι, ὡς κάτωθι:

1) Κρεοπωλεῖον Δημητρίου Μαγουλά περὶ τὸ 1900 — 1902.

2) Παντοπωλεῖον Θεοδώρου Ἰωάννου Κασιμάτη (Ἀτζίτου), περὶ τὸ 1910.

3) Παντοπωλεῖον Στέλιου Ἀνδρέου Μεγαλοοικονόμου (Διακάκη), ἀνοίξε τὴν 1919.

4) Χρωματοπωλεῖον, ὑαλικά, εἶδη κουζίνας, ὑποδήματα ἐλαστικῶν κλπ., Κωνσταντίνου Ἀνδρονίκου καὶ ἐν συνεχείᾳ Θεοδώρου Κωνστ. Ἀνδρονίκου ἀπὸ τὸ 1926.

5) Παγωτὰ ΕΒΓΑ ἀπὸ τὸ 1960 ὁ Θεόδωρος Κωνστ. Ἀνδρονίκος.

6) Τὴν 1963 εἰς τὰ παγωτὰ ΕΒΓΑ ἐγίνε η ἐξῆς μεταβολή: Τὸν Αὐγουστον 1963 ἐπωλήθη ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Κωνστ. Ἀνδρονίκου τὸ 1)2 μερίδιον εἰς τὸν Στράτον Θεοδωρακάκην δρχ. 20.000, τὸ δὲ ὑπόλοιπον 1)2 μερίδιον ἐπωλήθη εἰς τὸν Παναγιώτην Χλέντζον (Χάνον) ἀπὸ τὰ Χριστοφοριάνικα δρχ. 30.000.

7) Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Θεόδωρος Κωνστ. Ἀνδρονίκος διέλυσε τὸ κατὰστημα καὶ τὴν 28)21)1963 ἀνεχώρησεν οἰκογενειακῶς καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Πειραιά.

8) Παναγιώτης Βαμβακάρης ἀπὸ Ἰανουαρίου 1966, κουβέρτες ὑφαντὲς καὶ μέλι.

Σημειωτέον ὅτι τὰ 3 αὐτὰ κτήματα (Ντουρονικόλα, Τσικαλδόπουρου καμάρα καὶ τοῦ Κωνστ. Ἀνδρονίκου) ἦσαν τῆς ἀρχικῆς ἰδιοκτησίας τοῦ Σπύρου Μιχαλακάκη - Τσικαλδόπουρου.

Ὁ Κώστας, τοῦ Θεοδώρου Ἰερέως, Ἀνδρονίκος ἀπέθανε στὶς 23)3)1967 εἰς ἡλικίαν 88 ἐτῶν.

Οἰκοδομὴ Κοσμά Γεωργίου Τσιτσιλίου.

Ὁ Κοσμάς Γεωργίου Τσιτσιλίου ὑπῆρξε ἐξέχουσα φυσιογνωμία ὅχι μόνον τοῦ Ποταμοῦ, ἀλλ' ὁλοκληροῦ τῆς νήσου καὶ ὅλου τοῦ Κυθηραϊκοῦ κόσμου. Ἦτο ἓνα σπάνιον πρόσωπον. Εἶχεν ἀναπτύξει μεγάλην ἐμπορικὴν δραστηριότητα μὲ εὐρύτατον ἐμπόριον.

Ὅχι δὲ μόνον ὡς ἐμπορος ἦτο σπουδαῖος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄνθρωπος ἦτο ἐκλεκτός, μὲ ἀρετάς. Εἶχε δὲ τεραστίαν κτηματικὴν περιουσίαν.

Ὡς πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ αὐτοῦ διευκρινίζω ὅτι εἶχεν ἰδιοκτητὸν οἶκον εἰς τὴν τοποθεσίαν «Ἀμυγδαλιές» τοῦ Ποταμοῦ, βγαίνοντας ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ ἐμπαινε στὸν πρῶτον δρόμον καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐμπαινε σὲ ἄλλο δίκὸ τοῦ ἀκίνητον, τὸ ὁποῖον ἐβγαίνει στὸν Κεντρικὸν δρόμον τοῦ Ποταμοῦ (τὸ μετέπειτα κατὰστημα τῆς Τράπεζας Ἀθηνῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ κατὰστημα τοῦ Νικολάου Μῶτη), βγαίνοντας ἀπὸ τὸ ἰδιοκτητὸν αὐτὸ κατὰστημα εἰς τὸν κεντρικὸν δρόμον τοῦ Ποταμοῦ ἐμπαινε στὸ ἀπέναντι ἐπίσης ἰδιοκτητὸν κτίριον τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποίησε ὡς κύριον ἐμπορικὸν τοῦ κατὰστημα καὶ βγαίνοντας ἀπὸ τὸ μεγάλο ἐκεῖ κτῆμα τοῦ ἀπὸ τὸ πίσω μέρος ἐμπαινε στὸν ἄλλον δρόμον πρὸς τὰ Κληματαριάνικα καὶ Χελιδιάνικα καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐμπαινε εἰς ἓνα μεγάλο ὠραῖον κτῆμα τοῦ (ὅπου εἶχε καὶ σταῦλον) καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐβγαίνει τόσον πρὸς τὸ γεφύρι, ὅσον καὶ εἰς τὸν δρόμον Ποταμοῦ — Ἀγίας Πελαγίας.

(Συνεχίζεται)

Πώς λένε τη γυναίκα μου;

Πολλές φορές θυμάμαι πόσες δυσκολίες και πόσες στερήσεις περάσαμε στα νεανικά, τα σπουδαστικά, δικά μας χρόνια και αληθινά μακαρίζω και ζηλεύω τους σημερινούς νέους μας.

Η σπουδή στο μοναδικό Πανεπιστήμιο που είχαμε τότε στην Αθήνα ή σε οποιαδήποτε άλλη ανώτατη Σχολή, ήτανε για μας τους επαρχιώτες, που τελειώναμε το Γυμνάσιο, ένα πανάκριβο αγαθό, μια ανεπίτρεπτη πολυτέλεια θα λέγαμε.

Γενικότερα και η Μέση και η Πανεπιστημιακή μόρφωση, που σήμερα προσφέρεται δωρεάν στους νέους μας, πολλές φορές μάλιστα συνοδεύεται και με κάποια υποτροφία και άλλες πολλές διευκολύνσεις, στο δικό μας τον καιρό, χρειαζόνταν και μεγάλη προσπάθεια και έξοδα δυσβάσταχτα για το πενιχρό πορτοφόλι του Τσιριγώτη.

Αυτές οι δυσκολίες, οι οικονομικές, καταντούσαν πολλές φορές αζεπεράστες και αναγκαζόμαστε άλλοι από μας να σταματούμε και να εγκαταλείπουμε τις σπουδές μας και άλλοι να ψάχνουμε ναύρουμε κάποια δουλειά και να σπουδάζουμε εργαζόμενοι.

Σ' αυτή την τελευταία κατηγορία συγκαταλέγομαι κι εγώ. Ήμουν πολύ νέος, διέτρεχα το δεύτερο χρόνο στο Πανεπιστήμιο, σαν διορίστηκα ημερομίσθιος υπάλληλος στο τότε Υπουργείο Υγείνης, έπειτα έκτακτος υπάλληλος στο υπουργείο Παιδείας και πολύ αργότερα Γραμματέας Ειρηνοδικείου.

Το Ειρηνοδικείο που τοποθετήθηκε ήταν ένα μεγάλο Νησιωτικό Ειρηνοδικείο με σημαντική δικαστική κίνηση και ο προκάτοχός μου, ένας 70ντάρης γεροντάκος, είχε ήδη παραιτηθεί και περίμενε μέρα με τη μέρα την απόλυσή του και δεν σκοτιζόταν πια για τις δουλειές του Γραφείου.

Έτσι δρήκα στο Ειρηνοδικείο μια κατάσταση ασυμμάζευτη και τη θέση του Ειρηνοδίκη άδεια, χωρίς Ειρηνοδίκη, και έμεινε άδεια περισσότερο από ένα εξάμηνο.

Η δουλειά μου ήτανε δύσκολη και κουραστική. Με ξεκούραζε όμως και με ευχαριστούσε η επικοινωνία μου με όλον εκείνο τον κόσμο που περνούσε καθημερινά από το Δικαστήριο, ένα κόσμο απονήρευτο στη σκέψη

και αφτιασίδωτο στη συμπεριφορά του.

Θυμάμαι τώρα ένα συμπαθητικό γεροντάκο κατηγορούμενο. Έμεινε κάπου εκεί κοντά στο Ειρηνοδικείο και ήρθε κάποιο απόγευμα να απολογηθεί γι αυτά που τον κατηγορούσαν.

Σαν έγραφα και τελειώσα τη σύντομη απολογία του, έπρεπε να συμπληρώσω ένα έντυπο δελτίο με όλα τα στοιχεία του, για να εκδοθεί το ποινικό του μητρώο, που ήτανε απαραίτητο σε κάθε δικογραφία, για να γνωρίζει ο δικαστής αν ο δικάζόμενος είχε άλλη φορά καταδικασθεί και για ποιά αιτία.

Άρχισα λοιπόν τις συνηθισμένες ερωτήσεις στο γεροντάκο μας.

— Πώς είναι το όνομά σου και το επίθετό σου;

Μου το είπε.

— Είσαι παντρεμένος;

— Ναι.

— Πόσα παιδιά έχεις;

— Τρία παιδιά και δύο κορίτσια.

(εννοούσε τρία αγόρια και δύο κορίτσια)

— Πώς λένε τη γυναίκα σου;

Τον βλέπω να πιάνει με το αριστερό του χέρι το σαγόνι του, όπως κάνουμε όταν κάτι έχουμε ξεχάσει και προσπαθούμε να το θυμηθούμε, και να σιγομουρμουρίζει.

— Μωρέ... Πώς τη λένε τη γυναίκα μου;... Πώς... τη λένε;... Περίμενα... περίμενα... μα δεν ήτανε μπορετό να θυμηθεί πώς τη λένε.

— Δεν πας στο σπίτι να την ρωτήσεις και νάρθεις πίσω να μου πεις;

Και πήγε. Και γύρισε σε λίγο και μου είπε:

— Κατερίνα τηνέ λένε κύριε Γραμματέα μου! Μα ινταλώς να το θυμόμαι τ' όνομά της; Εγώ από τότε που παντρευτήκαμε μωρή τηνέ λέω.

ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΔΑΡΗΣ

Κρυφία

ΜΙΧΑΗΛ Κ. ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ

Η γυναίκα κι απ' τοπέρασμά της κερδίζει.
Όμως στη θηλυκότητα πέτυχε τόση πολυχρωμία,
που θάταν αμαρτία, αν ο άνδρας περιορίζονταν σε μία.
Όσο κι αν της φτουρούν οι ομορφιές...

Όταν τα όνειρά μας χαμηλώνουν κι ακουμπούν σχεδόν τη γη,
απομένει το πρόσωπο και το σώμα.
Είναι τρέλλα να περιγράψεις τον ίσκιο,
να προσπαθείς να του δώσεις μορφή, που μόνο τ' ακολουθεί...

Έν' αεράκι είν' η αγάπη, το έχεις ανάγκη.
Μ' ένα έρωτα τραγουδάμε τη ζωή
και κοιτάμε στα γηρατειά πιο λίγο
τον καθρέφτη του παρελθόντος.

Είν' ακριβή η φωνή μιάς σοπράνο, ενός καναρινιού.
Δεν θα πρέπει ποτέ να ξεχάσωμ' ανοιχτή την πόρτα του κλουβιού του.
— Δεν συγχωρείται φταίξιμό μας στην αγάπη...

Του τηλεφωνούσε... Μα πλάϊ άκουγ' η γυναίκα του.
Δεν είταν βέβαια σκυλί, να της κάνει «ούξου!...»

Η γυναίκα είπε «θεριό» τον άνδρα της.
Λάθος!... Σωστό θάταν «θηριοδαμαστή!».

Πώς λυγίζουν οι τριανταφυλλιές στον άνεμο,
Πώς πετούν τα πουλιά στη χαρωπή αιθρία,
Πώς ακούμε το φλοίσβισμα τ' ακρόγιαλου,
Πώς ονειρευόμαστε τους αγγέλους...
Έτσι περνάς στη σκέψη μου.
Όλα σε υμνούν,... όλα είσαι συ!...

Ο χειμώνας δείχνει τη φύση,
σαν μια γυναίκα που ξεντύνεται...
Το καλοκαίρι μια κοπέλλα άφησε την εντύπωση,
ότι την τρελλαίνει η θάλασσα...
Όμως, η θάλασσα τρελλαίνεται απ' αυτήν!

Η αγάπη γεμίζει σαν φεγγάρι σε λίγες βραδυές.
Η αγάπη πανί από μετάξι μένει ατσαλάκωτη
όσο κι αν τυλιχτεί...
Αυτή η γυναίκα μιλούσε στο στοχασμό.
Στη μελαγχολική όψη της σκιρτούσε το φθινόπωρο.
Μικρό πουλί με δυνατά φτερά
μ' έπαιρνε ψηλά!...

Αφηνίασαν τ' άτια!... Είναι κάτι ξέχωρο απ' τον καλπασμό.

Κοίταζε τους αγρούς, τα δέντρα...
Σαν να κοίταζε καταπρόσωπο την άνοιξη.

Το πόδι της γάτας ανοίγει πελώρια πόρτα.
Ένα ρητό κλείνει απέραντο νόημα,
κι είπαμε, να διατρανώνουν τη χαρά μας τα μπο - μπόν!...

Υπάρχουν άτομα, κρυπτοσαδιστές

με τόση μέθοδο στη κακία τους...
— Θάπρεπε να τα στείλωμε στον ιατροδικαστή,
όχι σε ψυχίατρο...

Η άνοιξη έδειξε τα μονοπάτια της.
Μα τα νιάτα πέρασαν,
το ζεστό αεράκι δεν ξεσήκωνε την ψυχή.
Ήξερε την χίμαιρα...

Χάσμα τώρα χωρίζει δυό παλιά ερωτευμένους.
Καθένας καλεί απεγνωσμένα τον άλλο.
Μα κιμμιά ηχώ δεν αποκρίνεται.

Εξυμνώ την Τουρκική σημαία.
Ένδοξη κι όμορφα σχεδιασμένη
στο κόκκινό της ανέμισμα.
— Τη θυμώμαστε πάντα
στο σεράγι του Καραγκιόζη!...

Δεν θα σπάσω σαν τα παιδιά,
ό,τι δεν καταλαβαίνω.
Απλώς το διώχνω απ' τις αγάπες μου.

Ο πόνος δε ραγίζεται.
Κρατεί ένα διαμάντι που ραγίζει...

Είν' ώρες που μας προσθέτουν
φαντασία στους περιπάτους, γοητεία στο τοπίο...
και θύμησες γόνιμες, που αναβλασταίνουν
το ωραίο και τις ελπίδες.

Όλοι κρατάμε μέσα μας κάτι απ' τα αισθήματα,
τη σάρκα με τους πειρασμούς της, το θάνατο...

Άφησε όρθια τη ψυχή στην ολάνοιχτη πόρτα της μουσικής.
Θα παρηγορηθείς, θα βρεις χαρά
στ' άκουσμα αγαπημένου κομματιού.

Κάποιο πετιμέζι στη μιλιά μας
γλυκαίνει την άγευστη εχθρότητα.

Σαν γεράσεις η λέξη «σέβομαι» γίνεται
για τους μεγαλύτερους μας «ζηλεύω».

Δίχως λεπτά,... Είναι σαν να κοιμάσαι
σε σπίτι, που δεν κλείνουν οι πόρτες του.

Στοχασμός. Ίσκιος που κουβαλάμε
στην επιφάνεια του νερού,
σαν περπατούμε στην άκρη του μουράγιου.

Το παρελθόν επιβραβεύεται από μια γοητεία.
Οι τρόμοι, τα βάσανα έχουν λησμονηθεί,
και τα πένθη του εξατμίσθηκαν.
Κείνα, που με τις γλυκειές θύμησές τους
σταλάζουν ακόμη κάτι το ανείπωτο στη ψυχή μας.

Αδελφός. Είν' σαν νάχεις κοντά σου ένα Θεό!...

Στη κοκεταρία ζωντανεύει το ρόλο της η γυναίκα!

Το κόμμα σου μυρίζει το χνώτο σαν τα σκόρδα.

Την άνοιξη η φύση σχεδιάζει πανηγύρι.

Άνεμος με κύμα,... Ομελέττα τοπίου!...

Δεν λερώνονται όσοι δεν παίρνουν βραβείο,
Τα ιδρύματα απλώς αστοχεύουν, σαν τα υποθαμβίζουν.

Στους ποιητές δεν είν' αρκετό να βρίσκουν πολλά για το θέμα τους,
αλλά μ' αφετηρία μια παρατήρηση να παίρνει απέραντη αξία ο στοχασμός.

Σε κάθε επαναδημοσίευσή μας
ξαναβρίσκεις λες μια παλιά μας αγάπη.

Το φακό για να βρεις τα λάθη της γυναίκας σου
στον προσφέρει η ερωμένη.

Η μουσική μεταφέρει την κούνια των ονείρων
απ' το μυαλό στη ψυχή.

Θυμός είναι το ζούπισμα μιάς πληγής
όσο να σπάσει και περιχυθεί το πύο.

Επόμενο σκαλί της αγάπης
δεν πρέπει νάναι το πάθος, αλλ' η αυταπάρηση.

Τ' αποτυχημένο φτιασίδι δεν ασχημαίνει ένα ωραίο πρόσωπο.

Διάλεξε την πιο όμορφη. Ναι την πιο όμορφη!
μα το παιδάκι τους γεννήθηκε νάνος.

Η θρυσούλα, το λυχνάρι, το γαϊδουράκι,...
Προσφορές καλοκαγαθίας, που οι αιώνες δεν ξεπέρασαν!

Ζήλεια, μίσος,... φλόγες της κόλασης.
Ειρωνεία,... ο καπνός του καζανιού της.

Όπως κοιτάμε τον ημεροδείκτη,...
η κάθε μέρα μας σκοτώνει ή τη σκοτώνουμε.

Αρκεί να τελειώνουμε τη προσπάθεια,
το τέλος, ίσως νάν' ατελείωτο...

Ξέρω,... το διαρκέστερο φιλή είναι της Μούσας.
Κι ωραίο,... ό,τι έχει τη θλίψη αγκαλιασμένη.

Μπορεί ν' απόκτησε ο άνεμος το τραγούδι.
Το χρώμα, δε θα το κερδίσει ποτέ!

Αν συ πουλάκι που πετάς ῥχόσουν στις χούφτες μου,
θα σουδινά το χάδι μου, τη ζεστασιά.
Αν είχα πλούτη θα θλιβόμουν για κείνους, που να τ' αποκτήσω αδίκησα.
Αν είμουν αυθεντία γιατρός για όσους μέχρι γίνω φταστός θυσίασα.
Αν αδέκαστος δικαστής για τους που από συγκυρίες σατανικές κατα-
(δίκασα,

Αν μαθηματικός για το απειροελάχιστο που σφάλαν οι υπολογισμοί μου
Αν εφευρέτης για παρενέργειες στις ανακαλύψεις.
Αν εραστής για όσες αγάπες μ' όρκους γέλασα.
Αν στρατηγός για τα επιπόλαια επιτελεία, που πήραν στο λαιμό μου
(στρατιώτες.
κι αν πολιτικός για γκάφες, που ζημίωσαν το λαό.

Μα τώρα λυπάμαι για λάθη, τις μικρές ανακρίβειες που παρείσ-
φρυσαν σε γραπτά μου...

Το χαστούκι του θανάτου θα το δεχθούμε.
Απλώς, υπολογίζομε το κρότο του!...

Αρραβωνιάσματα

Σαν μια ευχάριστη παρένθεση τούτης της άθλιας εποχής, απάθηκαν τα χθεσινά αρραβωνιάσματα, σ' ένα χωριό της Αττικής.

...Να πάω, να μην πάω!... Με βασάνιζαν, από την ημέρα που πήρα την πρόσκληση, δυό ερωτηματικά. Το πρώτο: Πώς και γιατί, με θέλει ο γαμπρός θεός του...

«Θα είσαι λέει ο θεός μου σ' αυτό το γλέντι» ενώ, είμαι απλώς ένας γνωστός του... Το δεύτερο: Πώς μου ανάφερε συγγενείς, θείους του, έναν Υπουργό, έναν Δήμαρχο, και ένα διομήχανο, που στο εργοστάσιό του, δούλευε εργάτης από μικρό παιδί!...

«Θα φάτε και θα πιήτε του καλού καιρού, αρνιά ψητά στο φούρνο με πατάτες, εντόσθια ριγανάτα, μακαρονάδες, τυριά, κρασιά, μυζήθρες, και λοιπά... τί άλλο θέλετε!» μου επαναλάμβανε.

Και δεν είχε άδικο! Λαχείο ήταν το στρωμένο τραπέζι με τόσα φαγητά! Ζαλίστηκα!

Η μεταφορά και η επιστροφή, εξασφαλισμένη, με γκαζοζέν!... Καμιά απάτη; Μα πώς θα είναι και τόσοι άλλοι... σοβαροί άνθρωποι. Τους ήξερα προσωπικώς... Μπα θα πάω. Ν' αφήσω τέτοια ευκαιρία;

Την απάντηση στα ερωτηματικά μου, άλλωστε, θα την έδιναν τα γεγονότα.

Περάσανε απ' το σπίτι, με πήρανε.

— Κι εσύ... θεός, γιατρέ; Με ρώτησε ο διομήχανος.

— Έχουμε κάποια συγγένεια...

— Κι εμείς, λέει ο Δήμαρχος.

— Το ανεψούδι μας αρραβωνιάζεται... Λέει και ο τώως Υπουργός. Μπορούμε να μη συμμετάσχουμε στη χαρά του;

Η συζήτηση γινότανε σ' εύθυμο τόνο. Ο υποψήφιος φρεσκοξυρισμένος με μουστακάκι Αδόλφου Μανζού, άσπρο πουκάμισο, γκρενά παπιόν, μαύρη κουστουμιά, λουστρινένια παπούτσια, — ένδυμα επίσημο δεν έλεγαν οι προσκλήσεις...

Έ, έ... υποψήφιος γαμπρός ήτανε!

Σε παράταξη μπρος στην αυλή του χωριατόσπιτου το συγγενολόι της ύψης, με αρχηγό τον πατέρα της ένα κοντόχοντρο συμπαθητικό ανθρωπάκι με τσιγγέλι μουστάκι, χαρούμενο και αεικίνητο, να δίνει τις προσαγές του στους άλλους...

«... από δώθε του λόγου σου γυναίκα, από κείθε πεθερά,... έλα εδώ εσύ, Φιλιά, στη μέση...».

Κατεβήκαμε, ένας, ένας.

Οι συστάσεις του γαμπρού:

— Από δω... ο Υπουργός ο θεός μου..., επίσης ο θεός μου ο Δήμαρχος. Ο Κ.Δ. θεός μου Μεγαλοδιομήχανος, και ο θεός ο γιατρός. Καλωσορίσματα, ενθουσιασμοί, σταυρωτά φιλήματα γαμπρός, πεθερικά, και η υποψήφια, μια χαμηλοδλεπούσα, φρεσκοχτενισμένη κοπελιά, με δυό μεγάλες πλεξούδες στην πλάτη, ροδοκόκκινη και λυγερή, που δίσταζε να φιλήσει τον υποψήφιο.

— Άντε και καλά στέφανα, η ώρα η καλή...
Κι η πεθερά:

— Γαμπρέ μου, όξω από λόγου μας το βάσκανο μάτι. Φτού σου, φτού σου, φτού σου λεβέντη μου!

Μας βάλανε όλους μπροστά...

Τους θεούς και τα μάτια τους...

Μας βοήθησαν να πάρουμε θέσεις, σ' ένα στενόμακρο μεγάλο τραπέζι στρωμένο με κλαδωτά τραπεζομάντηλα, στολισμένο με λουλούδια και βασιλικούς. Δεξιά του, ο θεός του ο Υπουργός, αριστερά του ο θεός του ο Δήμαρχος, και οι δυό μας με το Μεγαλοδιομήχανο (τού 'χαν κάψει συθέμελα οι Γερμανοί το εργοστάσιό του), που μου λέει σ' ουτί:

— Μυρουδιές ακούω... πάω να λιποθυμήσω. Τον ξέρεις δα τον Μανωλιδό... μας έκανε διτρίνα του ο άτιμος σήμερα...

— Για τον ανεψιό σου μιλάς έτσι; τον ρώτησα.

— Ποιόν ανεψιό μου... εργάτης μου φουρμιστής — στην πιο σκληρή δουλειά του εργοστασίου —, μας παίζει κομπολόι σήμερα. Αν δε υπήρχανε όμως και κάτι τέτοιοι μαυραγορίτες, τί θα γινόμαστε; Αυτός ανοίγει επιχείρηση σήμερα. Να με θυμηθείς.

— Εμείς ήρθαμε για να φάμε!

— Κι αυτός όμως μας έκανε όργανά του. Έτσι μυρίζομαι εγώ.

Πραγματικά μυρίζομαι... νάτο έφτασε!

Ένα τεράστιο ταψί, με αχνιστό ροδοκοκκινισμένο ολόκληρο αρνί με πατάτες στο φούρνο, τοποθετήθηκε καταμεσής του τραπεζιού. Πιάτα, πιατέλες με μεζέδες, τυριά, μυζήθρες, σκοτάκια τηγανητά, ψωμιά φέτες χοντροκομμένες, ποτήρια που γέμιζαν από κοκκινέλι, γούρλωσαν τα μάτια μας, ζαλιστήκαμε:

— Άντε, και καλά στέφανα, φώναζε ο Υπουργός, αρπάζοντας το πηρούνι!

Έ, μη διάζετε, λέει ο παπάς, να δάλουμε τα δαχτυλί-

δια πρώτα.

— «Αρραβωνίζεται ο δούλος του Θεού Εμμανουήλ, τη δούλη του Θεού Εριφύλη... Δεν τον αφήσανε να τελειώσει.

— Να μας ζήσουνε, να μας ζήσουνε. Είχανε αρπάξει μεζέδες, τσουγκρίζοντας τα ποτήρια, ο θεός ο Δήμαρχος, — ενομαστός φαγάς — είχε στουμπώσει το στόμα του με πατάτες, αδύνατο να βγάλει λέξη. Τα μαχαιροπήρουνα είχαν κι όλες ανάψει!

Πήραμε τέτοια φόρα οι θείοι του γαμπρού, που καταδροχθίζαμε ανάτατα ό,τι δρισκότανε μπροστά μας.

— Σιγά, λέω στ' αυτί του Δήμαρχου. Μάσα τα και λιγάκι..., λυπήσου τα... θα τα βγάλεις!

— Ποιά γιατρέ μου να λυπηθώ, όλα θα τα φάω λίγα θα μου πέσουνε, και μασούλαγε, μασούλαγε διαστικτά.

— Δε σου μιλάω, γιατί χάνω μπουκιές, ά παράτα με λοιπόν, τρώω και για αύριο, παραμιλούσε.

Ήρθανε στο μεταξύ οι μουζικάντηδες.

— Βαράτε βιολιτζήδες! Διέταξε ο πεθερός...

Κι άρχισε το κακό. Κείνο το κλαρίνο, ξεχώριζε στο μουσικό σαματά, σκέπαζε τα βιολιά και τα λαγούτα...

Κι η πρώτη μαντινάδα... «Αμαάνν, ώχ! αμάνν, σε τούτο το σπίτι που 'ρθαμε, πέτρα να μη ραίσει, κι ο νοικοκύρης του σπιτιού, χρόνια πολλά να ζήσει».

— Το ευχτήριο στο νοικοκύρη, πριν απ' όλα, μου ψιθυρίζει στ' αυτί ο διομήχανος.

Συγκινήθηκε δέθεν... ο γαμπρός, δγάζει επιδειχτικά ένα χοντρό χαρτονόμισμα, το κολλάει στο κούτελο του τραγουδιστή.

— Παρακολούθα πώς τη στρώνει τη δουλειά, μου ξαναλέει

— Δεν καταλαβαίνω, του απάντησα.

— Κολακεύει τον πεθερό ντέε...

Σηκώνεται ο τέως Υπουργός, δγάζει ένα λογίδριο... εγκώμιο - ύμνο του γαμπρού!

Σηκώνεται τώρα ο γαμπρός, πλησιάζει την κοπελιά, και της περνάει στο λαιμό, ένα πλούσιο βαρύτιμο περιδέραιο, τη φιλάει στα δυό της μάγουλα, και απολαμβάνει τα χειροκροτήματα, υποκλινόμενος σ' όλους.

Σηκώνεται κι ο Υπουργός.

— Το δώρο του γαμπρού τώρα συμπεθερε, το δώρο του γαμπρού!!

Χειροκροτήματα, χαλασμός! Το δώρο, το δώροοο!

— Δυό στρέμματα, κουνουπιδολάχανα, όρθιος με δυνατή φωνή και τεντωμένα τα χέρια προς τον Υπουργό, γεμάτος ενθουσιασμό και περηφάνεια, δηλώνει μ' επισημότητα ο πεθερός.

Μπράβο... μπράβο... χειροκροτήματα.

— Δε στά 'λεγα, γώ;... τα βλέπεις; μου λέει στ' αυτί ο Βιομήχανος.

— Τί; τον ρώτησα... δεν κατάλαβα!

— Άρχισε η επιχείρηση μωρέ, θείε γιατρέ, αλλά που να καταλάβεις εσύ. Ξέρεις τί πάει να πει... δυό στρέμματα κουνουπίδι καιλάχανο στη μαυραγορίτικη γλώσσα; Χί-

λιες χρυσές λίρες, δρε τον άτιμο!

Έμεινα με το στόμα ανοιχτό, έμπαίνα στο νόημα.

Τώρα που τα γράφω, καταλαβαίνω τί γίνηκε χτες και δε μπορώ να μη γελάσω, όταν θυμούμαι τις σκηνές. Τις ζω ακόμα μου φαίνεται!

Όπα, όπα, όπα, χόρευε σκαμνάκια ο Μεγαλοδιομήχανος. Ο Δήμαρχος χάθηκε κατά το σταύλο, έκανε εμετό.

— Τρέχα, μωρή Φιλιά, λέει ο πατέρας της, άρμεξε γάλα από τη γελάδα και φέρτο αμέσως, έτσι όπως είναι ζεστό - ζεστό, να το πιεί ο θεός σου ο Δήμαρχος, είναι ένα κι ένα για το στομάχι.

Ο Υπουργός, είχε αγκαλιάσει τη συμπεθερά.

— Έ! ένα εγγονάκι τώρα; Τί λες συμπεθερά... Αγόρι το θέλεις ή κορίτσι. Λέγε!

— Καλά νά 'ναι! ό,τι θέλει ας είναι.

— Όχι, αντέτεινε, κορίτσι θέλεις, κορίτσι. Αγόρι θέλεις, αγόρι. Αλλοίμονο τότε τί Υπουργοί είμαστε!

Και θυμήθηκα:

— Θα σας κάνωουμε και γεφύρια.

— Μα δεν έχουμε ποτάμια!

— Θα σας φέρουμε και ποτάμια!

Κι ένας άλλος, που του σφυρίξαμε στ' αυτί, όταν έδγαζε λόγο...

— Πες τους κάτι και για το δάκο.

— Θα σας φέρουμε και... δάκο από την Αμερική!

Ο διομήχανος δεν ενοούσε να σταματήσει το χορό. Η γαλαρία που σχηματίστηκε στο μεταξύ, το όπα, όπα, όπα, το γύρισε με τον ίδιο ρυθμό... όπλα, όπλα για τους... Γερμανούς... όπλα, όπλα, όπλα, για τους Γερμανούς... για τους Γερμανούς.

— Έ τα παλιόπαιδα, λέει ο παπάς, αργούνε να μας κουβαλήσουνε όλους στο Χαϊδάρι. Θέ μου ξεμίστευε!

— Σκασμός δρε, σηκώνεται και φωνάζει. Τί όπλα δρε... ειρήνη θέλουμε, κι άρχισε μεγαλόφωνα να ψάλλει: Εν Ειρήνη του Κυρίου δεηθώμεν, υπέρ της άνωθεν ειρήνης... τον διακόπτει ο θεός ο Δήμαρχος συνεχίζοντας όξω φωνή... και της κάτω Κατερίνης και της διπλανής Ελένης του Κυρίου δεηθώμεννν!

Σκάσανε στα γέλια, πρώτος ο παπάς.

— Μωρέ συ Δήμαρχε, είσαι πιο σπουδαγμένος κι από μένα γλιέπω! Εβίβα, το λοιπόν. Και τσουγκρίσανε τα ποτήρια τους.

Εγώ είχα πιεί φαίνεται λιγότερο, γιατί αισθανόμουναι και κάποια ντροπή για τη κατάντια μας. Στο βάθος υπήρχε η δικαιολογία. Πεινούσαμε! Δε μπορώ όμως τώρα που τα γράφω να μη γελάω, και κάπως δυνατά μάλιστα. Κλείνω την πόρτα για να μη με δει η κυρία Μαρυγή και ανησυχήσει για το μυαλό μου.

ΧΑΡ. ΚΡΙΘΑΡΗΣ

Μέλος της Εταιρείας Συγγραφέων Ιατρών

Θύμνησες

Τὸ λεύκωμα

Καμιά φορά σκαλίζουμε τα ξεχασμένα στην λησμονιά, ήσυχα παιδικά και εφηβικά μας χρόνια.

Στην γωνιά ενός συρταριού βρήκα ξεχασμένο ένα άσπρο - κίτρινο τετράδιο.

Πετώντας με τα φτερά της φαντασίας άρχισα να το ξεφυλλίζω.

Άνοιξα το εξώφυλλο με το άσπρο - κιτρινωμένο ντύμα του... από μέσα είναι ντυμένο με γλασσέ κόλλα καφέ, με κίτρινες και κόκκινες πιτσιλάδες.

Ο νους μου τρέχει σαράντα χρόνια πίσω στο μικρό καινούργιο τότε αυτό τετράδιο... που αρκετά χρόνια πέρασαν, και ο χρόνος άφησε τα σημάδια του.

Γυρίζω το πρώτο φύλλο — στην αντικρινή σελίδα είναι ζωγραφισμένο με χάρη ένα ανοιχτό βιβλίο —. Στην μια πλευρά του γράφει «Σουβενίρ» στην άλλη πλευρά η χρονολογία «1945».

Τα φύλλα του τετραδίου είναι τόσο παλαιά πια... μαρτυρούν τα σαράντα χρόνια της σιωπής του.

Γυρίζω τις σελίδες, εδώ είναι ζωγραφισμένο ένα καλαθέριο χωνί και γύρω του ριγμένα διάφορα λουλούδια.

Στο επάνω μέρος γράφει με καλλιγραφικά γράμματα — Τί εστί λεύκωμα —

Πολλές και διάφορες ιδέες, αυτή που μου κάνει εντύπωση είναι — Αναμνήσεις στην ματαιότητα της ζωής.

Μ' αυτές της σκέψης προχωρώ και ξεφυλλίζοντας το τετράδιο μετά δύο φύλλα, άλλη μια ωραία ερώτηση — Τί εστί Φιλία; —

Εδώ χαμογελώ με τις απαντήσεις που διαβάζω.

Μετά τα δύο φύλλα είναι ζωγραφισμένα τρία ζευγάρια μάτια.

— Ποιό χρώμα ματιών προτιμάτε;

— Σας αρέσουν τα πάρτυ;

Νότες του πενταγράμμου.... ο ακίνητος στο πέρασμα των χρόνων πιερότος και η κολομπίνα δείχνουν το βαθύ παρελθόν....

Ο χορός πολλές φορές είναι το ξεσκέπασμα της πλήξης του εσωτερικού.... κόσμου....

Στα επόμενα... σκουριασμένα απ' τον χρόνο φύλλα, του μικρού φτωχού τετραδίου που αγοράστηκε το 1945 μετά την Γερμανική κατοχή, που το χαρτί ήταν ακριβό, αλλά σήμερα

είναι κάτι ασήμαντο αν δεν είχε αυτά γραμμένα που ζωντανεύουν μια εποχή που έφυγε... πέρασε στην αλλαγή της ζωής!

Στα επόμενα τρία φύλλα μία θαρκούλα αρμενίζει και η ερώτηση — Βουνό ή θάλασσα προτιμάτε;—

Ο νέος Κόσμος πριν 40 χρόνια ήξερε κι αγαπούσε την φύση, τα ρομπότ υπήρχαν στην φαντασία τους, σε κάποιον άγνωστο και μακρινό κόσμο. Στον κόσμο του μέλλοντος.

Ξεφυλλίζοντας τα φύλλα ξεπροβάλλει ένα σπιτάκι μέσα στην πρασινάδα κι ένα ζεύγος κεφάλια αποκαλύπτουν — τί μέλλον θα μπορούσε να επιθυμήσει — ένα αγόρι και ένα κορίτσι τότε πριν 40 χρόνια.

Συνεχίζοντας το ξεφύλλισμα, βλέπω ζωγραφιές κι ερωτήσεις όπως:

— Τί είδους ταξίδια προτιμάτε;

— Ποιό σπορ προτιμάτε;

Εδώ πάλι γελώ γιατί πριν 40 χρόνια και μάλιστα το 1945 στην Ελλάδα η ρακέτα που είναι ζωγραφισμένη με τόση χάρη ήταν στην φαντασία μας, το σπορ τότε ήταν ο ποδοσφαιριστής γύρω της Ακρόπολης, Πλάκα, Ζάππειο.. Στην πλατεία Καλλιθέας στο Φάληρο με τις τράτες (τότε).

Το Γυμνάσιο της Καλλιθέας που πηγαίναμε, οι Γερμανοί το είχαν κάνει φυλακές στην Κατοχή και πηγαίναμε δυό ώρες την ημέρα στο ιδιωτικό σχολείο της κ. Λασκαρίδου.

Στην επόμενη ερώτηση μένω εκστατική πλημμυρισμένη ρομαντισμό και φαντασία στο ωραίο τοπίο της φύσης με το μοναχικό παλατάκι.

— Ποιά εποχή του έτους σας αρέσει;

— Ποιό όργανο σας αρέσει;

Στο αντίκρουσμα του βιολιού που με τόση μαεστρία είναι ζωγραφισμένο... γελώ...

Το 1945.... το βιολί... και η ΟΥΝΤΡΑ...

Και προχωρώ. Εδώ βλέπω ένα άσπρο περιστέρι, ερώτηση:

— Ποιά είναι η μεγαλύτερή σας επιθυμία;

Όλοι έχουν μια συγκεκριμένη επιθυμία. Άλλοι θέλουν πλούτη, άλλοι μια ήσυχη οικογενειακή ζωή κι άλλοι ταξίδια με τα φτερά του αεροπλάνου...

Καμιά φορά οι επιθυμίες για τα ταξίδια είναι επικίνδυνες, μια στραβοτιμονιά μπορεί να σε πάει απ' την δύση στην ανατολή... λάθη γίνονται πάντοτε...

Φθάνω στις σελίδες των λουλουδιών!

— Ποιό άνθος προτιμάτε;

Η μυρωδιά του γιασεμιού, της γαζίας, της πασχαλιάς που με πλημμύρισαν με την οσμή της φαντασίας μου με κάνουν να γυρίσω φύλλα!

Αν και πέρασαν 40 και, χρόνια, τα λουλούδια καμαρώνουν σ' ένα καλάθι, ακόμα και τώρα, φρέσκα, δροσερά, ζωγραφισμένα λουλούδια.

Η επόμενη ερώτηση με φέρνει σε αμηχανία!

— Ποιά η ωραιότερη ημέρα της ζωής σας; και ποιά η σκληρότερη;

Πολύ νωρίς τότε για τέτοιες ερωτήσεις. Ίσως και ακόμα να μην ξέρουμε... Τότε είμαστε τόσο νέοι... και προπαντός μετά λίγο την Γερμανική κατοχή... Μετά τόσα που είδαν τα μάτια μας στην Αθήνα, μετά τόσο αίμα που χύθηκε χωρίς ανθρωπιάς αίσθημα... τί ωραιότερα να είχαμε; Τα παιδικά μας ωραία χρόνια τα είχε σβήσει ο πόλεμος, η κατοχή, η επανάσταση.

Και προχωρώ για να αντικρύσω ένα αστέρι του Χόλλυγουντ και δύο Μίκυ - Μάους. Τότε ήταν τα χρόνια του κινηματογράφου στο ελεύθερο ξέσπασμα μετά την κατοχή. Το Πάλλας, στην Πανεπιστημίου, το θέατρο Κοτοπούλη δίπλα το Ρεξ, στην Καλλιθέα, το Κρυστάλ και Ετουάλ, στην Ν. Σμύρνη το Σπόρτινγκ, γέμιζαν κόσμο που προσπαθούσε να διασκεδάσει μετά τα τέσσερα χρόνια της Γερμανικής Κατοχής.

— Ποιούς κιν(ν)κούς αστέρες προτιμάτε; και ποιά φιλμ;

Εδώ μένω απαθής για προτιμήσεις αστέρων της γης.

Τα φύλλα του τετραδίου λιγοστεύουν! Η επόμενη ερώτηση: — Ποιά σκέψη σας αποκοιμίζει το βράδυ;

Ένα μαλακό μαξιλάρι και δυό μισόκλειστα γλυκά μάτια πλημμυρισμένα γαλήνη.

Πολλές απαντήσεις δεμένες η κάθε μια με ρομαντικά όνειρα...

Πόσο περίεργα είναι τα νειάτα αδίστακτα θαρραλέα...

Στις τελευταίες σελίδες οι ευχές. Αλλά οι ευχές είναι μόνο ευχές δεν είναι πεπρωμένο.

Στις κιτρινισμένες σελίδες του χθες ο περίπατος τελί-
ωσε φέρνοντάς με στα

Ψευδώνυμα — Ονόματα

Αδέχαστες ξαδελφες, φίλες, συμμαθήτριες.

Ο πόλεμος, η Γερμανική κατοχή, ο εμφύλιος, η αβεβαιότητα του μέλλοντος κι ο αποχωρισμός.

Στ' αυτά μου ακούω τις καμπάνες της «Ευαγγελίστριας», του 'Αϊ - Γιώργη, των Αγίων Πάντων, να σημαίνουν την Μεγ. Παρασκευή κι εμείς με κατάνυξη να παρακολουθούμε τον Επιτάφιο...

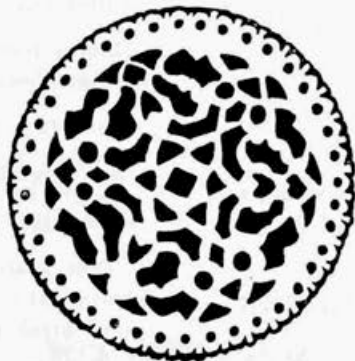
Η ιστορία με το λεύκωμα συνδέει μια ζωή πριν 40 και, χρόνια, με την τωρινή. Είναι αδιάσπαστη αλυσίδα, στην ζωή που έφυγε και σ' αυτήν που βαδίζουμε.

Κλείνω το μικρό φτωχό τετράδιο, που μέσα απ' αυτό ξεπετάχθηκε ένας υλόκληρος κόσμος... Ένας κόσμος που υπήρξε αληθινός και με την φαντασία μου, απλώθηκε τόσο φτωχά στις σελίδες τούτες.

Ένας κόσμος που κλείνεται 40 χρόνια σιωπηλά στις φτωχές σελίδες ενός μικρού ασπρο - κιτρινισμένου τετραδίου...

ΕΛΕΝΗ ΡΟΥΜΕΛΙΩΤΑΚΗ

SYDNEY 1987

‘Ο Σουρής μεσ’ από τὸ ἔργο του

Την λίαν ενδιαφέρουσαν διάλεξιν του περί Γεωργίου Σουρή ευγενώς μας παρεχώρησεν ὁ κ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΑΛΛΙΓΕΡΟΣ, πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὰ «Πνευματικά Κύθηρα».

Την δημοσίευσιν αὐτὴν ἀρχίζομεν ἀπὸ το παρὸν τεύχος, τμηματικῶς καὶ εἰς συνεχείας.

«Η Σύνταξις»

Ξεκινώντας να μιλήσω για τον Γ. Σουρή, φοβόμουν δυο πράγματα. Το πρώτο ήταν να μην παρασυρθώ απ’ το θαυμασμό μου γι αυτόν και το δεύτερο να μην υποπέσω στο σφάλμα να μιλήσω για τον ποιητή κάνοντας μια κρύα διάλεξη. Πολλοί, όταν ασχοληθούν με κάποιον μεγάλο, δεν το κάνουν για να τιμήσουν αυτόν, αλλά για να προβάλλουν τον εαυτό τους. Για να αποφύγω λοιπόν αυτούς τους δύο σκοπέλους αποφάσισα να μιλήσω για τον ποιητή με τη δική του φωνή. Το ακροατήριο είναι πάντα ο πλέον αλάνθαστος κριτής, ακριβώς όπως οι αναγνώστες του «Ρωμηού» ανέδασαν τον ποιητή στο δάθρο του μεγάλου της ποιητικής τέχνης. Το αλάνθαστο λαϊκό αισθητήριο είδε στη Μούσα του Σουρή αυτό που ο λαός ο ίδιος σκεπτόταν και δε μπορούσε να εκφράσει. Ξέσπασε λοιπόν μέσα από τη σάτυρα του Σουρή βλέποντας σ’ αυτήν τον εαυτό του. Βέβαια, και τότε, όπως και σήμερα, ο κάθε Έλληνας όσα ακούει γι αυτόν νομίζει ότι αφορούν κάποιον άλλον κι όχι τον ίδιο. Γι αυτό και τότε ο καθένας αναγνώριζε στη σάτυρα το διπλανό του εξαιρώντας εγωιστικά τον εαυτό του.

Πριν όμως δούμε το έργο του Σουρή να πούμε και δυο λόγια για την ζωή του. Μάλιστα να συμπληρώσω και λίγα πράγματα για την καταγωγή του μια και φαίνεται πως υπάρχει κάποιο πρόβλημα. Δε νομίζω να υπήρξε επώνυμος Έλλην για τον οποίο να μην εγερθεί αμφιβολία καταγωγής. Από τη στιγμή που κάποιος γίνεται γνωστός αρχίζει κι η φιλονικία όσων περιοχών τον διεκδικούν ως ιδικό τους. Για το Σουρή το πρόβλημα εγείρεται σχετικά ενωρίς και το καλλιέργει λίγο κι ο ίδιος. Μερικοί θεωρούν ότι το θέμα λύθηκε με αναδημοσίευση του βαφτιστικού του που κάποιος Συριανός με τοποκιστικό φιλότιμο ανακάλυψε. Συμφωνώ μ’ αυτό. Λοιπόν ο ποιητής γεννήθηκε στο Πανσίλπο της Σύρου την 1)2)1853. Όμως ο τόπος γεννήσεως δεν καθορίζει πάντα την καταγωγή κάποιου. Ο πατέρας του Γ. Σουρή, Χριστόφορος Σουρής είχε γεννηθεί στα Κύθηρα, στη συνοικία του Καραβά, Μάρμαρο. Η αναζήτηση τύχης έφερε τον

Χριστόφορο Σουρή στη Σύρο, εμπορικό κέντρο της εποχής, όπου αναδείχθηκε ως έμπορος. Μετά από μια κλοπή που έγινε στο μαγαζί του ο Χριστόφορος χρεωκοπεί και έρχεται στην Αθήνα, όταν ο Γεώργιος Σουρής είναι μόλις 14 χρόνων. Δεν υπάρχει λοιπόν αμφιβολία για την καταγωγή από πατέρα του Σουρή. Το πατρικό σπίτι του Χριστόφορου Σουρή σωζόταν ακόμη ερειπωμένο ως τα 1919, όταν δημοσιεύεται στην «Διάπλαση των Παίδων» φωτογραφία του στη σελ. 359 με ημερομηνία 5.10.1919. Η μάνα του Γ. Σουρή Μαρία Παρπαρία είχε έρθει στη Σύρο από τη Χίο μετά την καταστροφή του νησιού από τους Τούρκους. Επομένως για την καταγωγή του ποιητή ερίζοντο τρία νησιά. Ο ίδιος μιλά και για τις τρεις πατρίδες με αγάπη και φαίνεται, ότι κάνοντας ευρεία χρήση της ρίμας προτιμά ναθε φορά όποια βολεύει στο στίχο του. Άλλοτε παραλείπει τη Σύρο ως συμπαραθητικό τόπο της γεννήσεώς του και αναφέρει ως πατρίδες του τη Χίο και τα Κύθηρα:

«Και ο Σουρής Γεώργιος Κυθήριος και Χιώτης
απορριφθείς φιλόλογος και του Λαυρού ιππότης»

‘Άλλοτε αναφέρει μόνο τη Χίο:

«... ιππότης του Σωτήρος
και Χιώτης διαβολόλαλος αστείου χαρακτήρος».

Σ’ άλλες περιπτώσεις μοιράζει τη συμπάθειά του:

«Κατ’ άλλους είμαι γέννημα της ηρώιδος Χίου
και λέγουν πως εξ ευγενούς κατάγομαι στοιχείου,
πλην άλλοι παραδέχονται πατρίδα μου την Σύρον
και άλλοι περισσότεροι την νήσον των Κυθήρων.
Αλλά εγώ επιθυμώ να είμαι πάντα Χιώτης
μα κάποτε και Συριανός, έσθ’ ότε Τσιριγώτης».

Βλέπουμε λοιπόν πως οι προτιμήσεις του Σουρή, μάλλον εμφανίζονται εδώ ανάλογα με τις ανάγκες της ρίμας και δεν αποτελούν σαφή προτίμηση, η οποία αν υπήρχε θα ήταν σταθερή και μόνιμη. Βέβαια από κάποια αδυναμία στη μητέρα του εκφράζεται πολλές φορές με αγάπη προς τη Χίο. Σε μια ωδή για την απελευθέρωση του νησιού λέει:

«... ελευθερή σε χαιρετώ δεύτερα μου πατρίδα»!

χωρίς να διευκρινίζει οίαν εννοεί ως πρώτη. Η γενέτειρά του; Αφού όμως αναφέρει την πατρίδα της μητέρας του ως δεύτερη γιατί να μην θεωρεί την πατρίδα του πατέρα του ως πρώτη; Κι οι δύο εκδοχές πάντως είναι το ίδιο ισχυρές αν συνδυάσουμε και την ευκολία της ρίμας.

Πολλοί μελετητές του Σουρή, λένουν ότι από τη Χίο ο ποιητής κληρονόμησε την αγάπη στα γράμματα και το ποι-

(*) Τα αποσπάσματα από τα ποιήματα και μεγάλο μέρος των πληροφοριών και των βιογραφικών στοιχείων, αντλήθηκαν από τα ΑΠΑΝΤΑ Γ. ΣΟΥΡΗ εκδ. ΓΙΟΒΑΝΝΗ, επιμ. Γ. ΒΑΛΕΤΑ και εκδόσεις ΒΙΒΛΟΣ επιμ. ΣΠ. ΜΕΛΛΑ. Τα ποιήματα της εκδόλωσης απήγγειλαν οι Κυθήριοι νέοι Μαν. Λουράντος, Καλ. Μιχαλακάκη, Ελ. Παναρέτου και Ακρ. Στελίου.

ητικό ταλέντο. Μάλιστα κάνουν και μια σύγκριση με τον Κοραή, ο οποίος γεννήθηκε στη Χίο από Σμυρνιούς γονείς, αλλά θεωρείται Χιώτης και επηρεασμένος από την πολιτιστική παράδοση του νησιού κατά την εποχή της ακμής του. Εδώ όμως παραλείπεται κάτι σημαντικό. Ο Σουρής από πατέρα είναι Επτανήσιος. Στα Επτάνησα αναδείχθηκε περισσότερο η ποίηση: τα γράμματα κι οι τέχνες εκεί είδαν μεγάλη άνθηση κάτω από το καθεστώς σχετικής ελευθερίας που απλάμβαναν τα νησιά κι εξ αιτίας των επαφών με τη Δύση. Μην ξεχνούμε δε τη μεγάλη παράδοση των Επτανησίων στη σάτυρα. Ο Διονύσιος Σολωμός εκτός από μεγάλος λυρικός είναι κι υπέροχος σατυρικός ποιητής, ενώ ο σύγχρονος του Σουρή Ανδρέας Λασκαράτος είναι ο μεγάλος σατυρικός. Να μην ξεχάσουμε και τον πρόωρα χαμένο κεφαλονίτη Γ. Μολφέτα, για τον οποίο έλεγαν ότι ίσως γινόνταν ο νέος Σουρής αν δεν πέθαινε νεώτατος. Γιατί λοιπόν να μην επηρεασθεί ο Σουρής απ' το Επτανησιακό πνεύμα και τον Επτανήσιο πατέρα του;

Για να είμαστε όμως όσο το δυνατόν περισσότερο αντικειμενικοί θα πούμε ότι φαίνεται πως στο Γ. Σουρή έδωσαν απλόχερα οι Μούσες το ταλέντο κι ότι βοήθησαν όλοι οι τόποι καταγωγής του. Από τον πατέρα του ο ποιητής κληρονομεί την τιμιότητα, το Επτανησιακό σκώμμα και το σπινθηροδόλο πνεύμα. Από τη μάνα του την ευγένεια της ψυχής και την τάση προς τα γράμματα, που βοηθά η πολιτιστική παράδοση της Χίου: και τέλος από τη Σύρο παίρνει το παρόν. Ζούσε τότε η Σύρος τον χρυσό αιώνα της. Άνθιση οικονομική, κέντρο εμπορικό και ναυτιλίας, έδωσε όπως είναι φυσικό κι άνθηση των γραμμάτων. Δεν είναι τυχαίο πως τρεις μεγάλοι της σύγχρονης λογοτεχνίας μας γεννήθηκαν στη Σύρο. Ο Εμμ. Ροΐδης, ο Γ. Σουρής κι ο Δ. Βικέλας, που κατά σύμπτωση έχουν κι οι τρεις κάποια Χιώτικη καταβολή. Γιατί λοιπόν να ερίζουν τα τρία νησιά; Ο Σουρής ήταν Τσιριγώτης από πατέρα, Χιώτης από μάνα και γεννήθηκε Συριανός. Πάν' απ' όλα όμως ο Σουρής ήταν Έλληνας. Δε θ' ασχοληθώ περισσότερο με την έριδα για την καταγωγή του Σουρή. Οι ειδικοί μπορούν ν' αναζητήσουν και να θρουν και πολλά άλλα στοιχεία σχετικά με την καταγωγή του. Το μόνο που επισημαίνω εδώ είναι ότι ενώ η Σύρος τήμησε με κάθε τρόπο το Σουρή, τα Κύθηρα τον αγνόησαν σχεδόν. (Οι λίγες εξαιρέσεις, όπως αυτή του Κυθηραϊκού Συνδέσμου — που το 1977 πραγματοποίησε μια εκδήλωση για τον ποιητή — απλώς επιβεβαιώνουν τον κανόνα.) Δεν έχω δει ούτε ένα δρόμο στο νησί αφιερωμένο στ' όνομά του, είναι μάλλον αστείο, όταν διεκδικούμε τον Κατούνιο ή ακόμα τον Βηλαρά επειδή συμπτωματικά γεννήθηκαν στα Κύθηρα, ν' αγνοούμε τον Σουρή, του οποίου το πατρικό σπίτι έδειχνε πριν από λίγα χρόνια τον ένα — και κύριο — κλάδο της καταγωγής του.

Κοντά σ' αυτά θα προσθέσω και κάτι ακόμη. Στη Μούσα του Σουρή τα Κύθηρα κατέχουν κάποια μικρή μεν αλλά ξεχωριστή θέση. Όταν ο Σουρής, σατυρικά μόνον, αποφασίζει να πολιτευθεί δεν παραλείπει να συμπεριλάβει και τα Κύθηρα σ' έναν από τους τέσσερις τόπους όπου θα έδαζε υποψηφιότητα. Στον διάλογο αυτό, το Τσιρίγιο αναφέρεται συνεχώς: αναφέρεται όμως κι αλλού, και δείχνει ότι ο Σουρής στη ρίμα του έχει κάποια θέση για το νησί του πατέρα του. Σας διαβάζω μερικούς στίχους.

Λοιπόν να βγω ή να μη βγω;... τί λέγεις, ήμισύ μου
που κάθεται καρσί μου;
Εγώ νομίζω, Φασουλή, πως πρέπει νάβγεις τώρα...

μ' αυτήν την γνώμην συμφωνεί κι ολόκληρος η χώρα,
και στέφανα σου πλέκονται με δάφνες και μυρσίνας...

ΦΑΣΟΥΛΗΣ

Και στο Τσιρίγιο λες να βγω ή μέσα στις Αθήνας;

Η ΦΑΣΟΥΛΗ

Και στο Τσιρίγιο, σύζυγε, και μέσα στην πρωτεύουσα...
να βγάλεις και προγράμματα,
εννέα στην δημοτική κι οκτώ στην καθαρεύουσα
με γέλια και με κλάμματα.

ΦΑΣΟΥΛΗΣ

Εγώ για νάμαι σίγουρος θα δάλω και στην Σύρα,
τον τόπον της ανατροφής και της γεννήσεώς μου,
όπου τα κώλα τίναξε γεμάτος από ψείρα
= Φερεκύδης ο παλιός, πρώτος σοφός του κόσμου.

Η ΦΑΣΟΥΛΗ

Εγώ νομίζω φρόνιμον να δάλεις και στις Πάτρας...
κι εκεί μανθάνω, Φασουλή, πως έχεις τσους λάτρας.

ΦΑΣΟΥΛΗΣ

Το πνεύμα μου εις σκέψεων περιπλανάται δίνας...
να γίνω υποψήφιος εδώ μες στις Αθήνας,
ή να το κόψω αυθαρεί στα Κύθηρα παπούτσι,
να πάω να συνδυασθώ μαζί με τον Καλούτση,
ή μέσα στην Ερμούπολιν την κάλη μου να δάνω
και με τον Βοκοτόπουλο συνδυασμό να κάνω,
ή των φιλάτων Πατριών τας ψήφους να ζητήσω
κι η σώτεια ρητορική να δώσει και να πάρει,

Ο ΦΑΣΟΥΛΗΣ ΠΟΛΙΤΕΥΕΤΑΙ

και κραταιόν συνδυασμόν εκεί να καταρτίσω
με τον Γεροκωστόπουλο και με τον Κανακάρη;
Τί λες και συ, κυρία μου;... να μείνω ή να φύγω;
εδώ μες στην πρωτεύουσα ή μέσα στο Τσιρίγιο;
μέσα στην πόλιν των Πατρών ή στο νησί της Σύρας,
της γης της γενετείρας;
Στην μίαν πόλιν χωριστά να θύσω κι απολέσω,
ή και στις τέσσαρας μαζί την κάλην μου να δάλω;
μόνον στην δόξαν της μιάς κι εγώ να συντελέσω
ή των τεσσάρων ενταυτώ την πρόδοον να ψάλλω;

Τελικά δάζει υποψηφιότητα, ποιητική αδειά, κι εκλέγεται!

Δι όλ' ατάραχος λαλεί κι ούτ' ένα στίχο χάνει,
μπάστα, του λένε, Φασουλή, κι ο Βασιλιάς τον προσκαλεί
Κυβέρνηση να κάνει.

Βελλάδα δάζει ακριδή και τον σταυρό στην πλάτη,
και σκούζοντας «ευάν ευοί» νοικιάζει ένα διζαβί
και τρέχει στο Παλάτι.

Γαύ γαύ... του Θρόνου τα σκυλιά του σχίζουν την βελλάδα,
κι αυτός μοιράζοντας φιλιά υπόσχεται στον Βασιλιά
να σώσει την Ελλάδα.

Όταν βρίσκονται τ' αρχαία στη θάλασσα των Αντικυ

θήρων ο Σουρής γράφει πολλά υπέροχα κομμάτια, όπου τοποθετεί συνεχώς και τον επιφανή Κυθήριο της εποχής και υπουργό Παιδείας Στάη, που είχε πρωτοστατήσει για την ανέλκυση του αρχαίου ναυαγίου.

Παραθέτουμε παρακάτω, όλο το σχετικό κομμάτι στο οποίο αναφέρεται για τον Στάη και τα Κύθηρα. (Ο αναφερόμενος Καββαδίας είναι γνωστός αρχαιολόγος.)

Όμως και στις αναγγελίες που δάζει στο «Ρωμυό», δύο φορές αναγγέλει την έκδοση του Κυθηραϊκού Ημερολογίου του Διον. Αλθανάκη, γεγονός που μαρτυρεί κάποιο ενδιαφέρον του ποιητή για τα Κυθηραϊκά πράγματα, εκτός δε τούτου και επαφή με τα Κυθηραϊκά γράμματα.

Κι άλλες φορές δέβαια βρίσκει την ευκαιρία ν' ασχοληθεί με τα Κύθηρα, είτε προβάλλοντας κάποιο πρόσωπο, είτε αναφερόμενος σ' αυτά τυχαία μέσα στο στίχο. Το τυχαίο όμως προδίδει κάποιο έμφυτο ενδιαφέρον.

Πάλιν Φοῖβος ανεφάνη προστασία μας και σκέπη,
πάλιν φως σωτήριον,
κι Υπουργὸν Παιδείας βλέπει
Στάην τον Κυθήριον.
Νέα των γραμμάτων δράσις

Ποῦ γεννήθηκαν και τίνες οι γεννητορες εκείνων;
Τα Ρωμαῖκα μιλούσαν, ἢ την γλώσσαν των Λατίνων;
Κι ὅταν ἔπεσε το πλοῖον στους θυθούς τους αλαμπείς,
τάχα γράϊγος να φυσούσε, κἄν πονέντες, κἄν γαρμπής;
Ὅλοι τάχα να πνιγῆκαν;... δεν εγλύτωσε κανένας;...
Τί ζητήματα και πόσα, που σοφῶν σκοτίζουν φρένας.
Μόλις πας να λύσεις ἕνα χίλια θγαίνουν μες στη μέση,
που μουντζώνεις την Παιδεία,
και τραβάς στον Τσιριγώτη* λέγοντάς του να σε δέσει,
με σφιχτό ζουρλομανδύα.

ΦΑΣΟΥΛΗΣ

Ψάρευε στ' Αντικύθηρα, καμμένε Περικλῆ,
εἰδὼ ψαρεύεις κοκοβιό και πιάνεις Ηρακλῆ.
Θάλασσα, πετροθάλασσα, και χαλκοκυματούσα,
πῶς ἤθελα στο βάθος σου σαν Στάης να δουτούσα,
να πιάσω πίνες χάλκινες, σουπιές και καλαμάρια,
και μαρμαρένιους αστακούς και μαρμαρένια ψάρια.
Θάλασσα, πετροθάλασσα, που κρύβεις τόσ' ἀγάλματα,
του γένους μας ινδάλματα,
θάλασσα, που μας τίμησε κι ο κόσμος μας συγαίρει
κι η δόξα μας ψηλώνει,
μαζί με τὸσους θησαυροὺς δγάλε και κάποιο χέρι,
που να μας φασκελώνει.

Κι ἤθελα στο πολίεθρον της χώρας της ἐξάλλου
να γίνε κι ἰδιαίτερον Μουσεῖον Καρναβάλλου,
κι ἐκεῖ να μπουν κειμήλια, μικρά τε και μεγάλα,
που στα τεμένη βρίσκονται και στα Μουσεία τ' ἄλλα.
Εκεῖ τροπαίων ἄστυλον και θησαυρῶν ἀπείρων,
ἐκεῖ να βάλουμε κι αὐτά τ' ἀρχαῖα των Κυθῆρων.

ΠΕΡΙΚΛΕΤΟΣ

Ἀνεταράχθη σύσσωμος η σύγχρονος Παιδεία...
ο Στάης, ἐξυπνο μυαλό,
ἔκανε μπλουμ μες στο γιαλό
μετά του Καββαδία,
κι οι δῦται με ταχύτητα και μ' επιτηδειότητα

γενναίως τον ἀνέσυραν ως εἶδος ἀρχαιότητα.
Ὁ Στάης μες στη θάλασσα... μα τί βουτιά κι ἐκεῖνη
κι ο Καββαδίας μετ' αὐτοῦ το βάθος ἀνεκίνησε,

και σε κυμάτων κορυφᾷ
ἀφροστεφανωμένας.
Εἶδα τας κάρας τας σοφᾷς
ἀλληλοκρατουμένας.
Τί τρῶμον εἶχε, Φασουλή,
καθένας πατριώτης;...
ἐπέπλεαν ὡσάν φελοῖ
Πα.δεῖα κι Ἀρχαιοῦτης.

Κι οι σφυγγαράδες σάστισαν και τάχανε χαμένα,
πλην μέλος ἀπὸ τους κορμούς δεν ἔλειψε κανένα,
κι ἐβγήκαν ἀρτιώτερα, μα τρομασμένα μόνον,
τ' ἀγάλματα τα ζωντανά των νεωτέρων χρόνων.

ΦΑΣΟΥΛΗΣ

Ἀλήθεια, πῶς τρομάξαμε, βρε Περικλέτο κούκκο,
και τί παλμοὶ καρδίας,
ὅταν ο Καββαδίας
δεν ξέρω πῶς, ἐτράβηξεν του Στάη το σουρτούκο,
κι οι Τρίτωνες ξιππάσθηκαν κι η θαλασσία πλάσις,
Σκάπτομεν ὅλοι χαίροντες και πλήρεις εὐεξίας,
κι αν δεν βρεθῆκαν χρήματα,
πλην ἔχομεν εὐρήματα
ιστορικής αξίας.
Τσαρούχια, στᾶμνες, κόκκαλα, και δυὸ παλιὰ κανάτια,
σαν των Κυθῆρων τον Ερμή, σπασμένα σε κομμάτια,
κι ο της τριαίνης Ποσειδῶν
τους ἐπιπλέοντας ἰδῶν
τους ἐτραβοῦσε να γενοῦν ἀρχαῖα της θαλάσσης.
Μα τώρα, Περικλέτο μου, δια την σωτηρίαν
εἰς πρῶτην ευκαιρίαν
την κεφαλὴν υψώνοντες ως κέδρον υψικάρηνον,
τον ταῦραν θυσιάζωμεν ἐκείνον τον μαρμάρινον,
οποῦ του λεπ' η κεφαλῇ, του λείπουν και τα πόδια,
κι ἀνεκαλύφθη κατ' ευχὴν
εἰς την παρούσαν ἐποχὴν,
οποῦ κοστίζουν ἀκριβά τα κρεατένια δόδια.

Τί πλούτος ἀρχαιότητος εἰς τους θυθούς ἐκείνους!...
Τί λήκυθοι, βρε Περικλῆ, με παλαιὰς λαγήνους.
Ὅλοι της ἀρχαιότητος ἐνόσησαν το πάθος,
ἀόμη κι ἐλιοκούκουσα βρεθῆκαν εἰς το βάθος.
Και περὶ τούτων ἦναψε δεινότατος ἀγὼν,
κι ο Καββαδίας, πούγινε μετὰ του Στάη λούτσα,
ἐκ τούτων ἐσυμπέρανε περὶ των ναυαγῶν,
πῶς εἶχαν φάει τις ἐλιές κι ἀφήσαν τα κουκούτσα.
Οποῖα και γιὰ τις ἐλιές συζήτησις δεινὴ!...
Και πάλι πονοκεφαλὸν οἱ κᾶρες οι τρανές,
ἐν τούτοις ὅμως μ' ὅλ' αὐτὰ γνωστὸν δεν θα γενῇ
αν ἦσαν Σαλωνίτικες ἢ Καλαματιανές.
Φαντάσου, Περικλέτο μου, που ψήνεσαι με πόνους,
ἕνα κουκούτσι της ἐλιάς να ζεῖ χιλιάδες χρόνους,
και συ, Ρωμῆς πολέμιστής με ναργιλὲ μαρκούτσι,
να γίνεσαι σαν τον πηλὸ,
κι ἀπ' το μεγάλο σου μυαλό
να μην εὐρίσκεται σπιρὶ και τόσο δα κουκούτσι.

ΒΟΥΛΠΙΩΤΗΣ

Και σεῖς πῶς ονομάζεσθε;

ΔΑΣΚΑΛΑ

Καλοῦμαι Μελπομένη
και εἶμαι διδασκάλισσα και προ ετών βγαλμένη.
Ἔκαμα εις την Κόρινθον, στα Κύθηρα, στην Πύλον,
ι έχω προστατευόμενον τον Καλλιγάν και φίλον.

1019

Νέον «Ημερολόγιον» το «Κυθηραϊκόν»,
ποικίλον, ωραιότατον και καλλιτεχνικόν.
Εξέδωκεν εις Κύθηρα Διονύσης Αλθανάκης,
ανήρ οισιτρηλατούμενος προς τα καλά συχνάκις.
P. 1080 (11.4.1909).

1103

Νέον «Ημερολόγιον το Κυθηραϊκόν»,
τα μάλλον περισπούδαστον και ψυχαγωγικόν.
Ωτάν κι αυτό παρόμοια δεν θλέπομεν συχνάκις
εκδότης και συντάκτης του Διονύσης Αλθανάκης.

Και πάλιν σας ευχαριστώ και σας αφήνω... χαίριτε,
τουλάχιστον παρακαλώ τον Ρούφο καταφέρετε
ν' ακούσει την παράκλησιν του ρέκτου Κυθηρίου
και νάλθει για την εκλογή του νέου Προεδρείου.

Κι αυτοί γελώντες έλεγαν σ' εμέ τον Θεατρόνο:
«δεν είναι για τα μούτρα σου, μα για τον Στάη μόνο».
Κι ήλθαν και μ' υποδέχθησαν εις τον Σταθμόν εκεί
ο Λάσκαρης, ο θίασος, και φίλοι μερικοί,
κι εγώ τους είπα: «βρε παιδιά, κάθε δουλειά την άφησα
και σας ετηλεγράφησα
πως εις τας Πάτρας έρχομαι με στηθικόν κατάρρουν,
και σεις σαν αφιλότιμοι δεν κάνετε θυσία,
κι ούτε μισό δεγγολικό δεν στείλατε να πάρουν
να γίνει και προς χάριν μου καμμία φωτοχυσία,
να δει κι ο Στάης ο γαμπρός πως τελετής τιμαί
γίνονται και για με.

ΤΗΣ ΝΙΤΣΑΣ ΦΡΙΑΙΓΚΟΥ

Γυρισμός έπ' τό νησί (Κύθηρα II)

Τα στείρα βράδυα
μετά το γυρισμό
ακουμπούν τα σημαδεμένα κεφάλια τους
στα μαξιλάρια μου.
Τα λερώνουν έτσι, που να μην μπορώ να πλαγιάσω.
Βρωμούν οινόπνευμα και καπνό.
Βγάζουν και κάτι στριγγές φωνούλες
όλο αγκομαχητό και χάχανα.
Πολεμούν κάπου να βουλευτούν
κάπου να με πετάξουν.
Κάποια στιγμή λοιπόν δεν θ' αντέξω.
Θ' ανοίξω τις σειρήνες του μυαλού μου
θα τους δείξω τα δόντια
θα τα τρομάξω.
Θ' ανοίξω την πόρτα και θα τους πω δυνατά:
ΕΞΩ, ΕΞΩ...
Θα ρίξω τα παράθυρα.
Θα γκρεμίσω τους τοίχους.
Θα τινάξω τα χέρια.
Θα τυλιχτώ με τις εικόνες
που κουβαλώ μαζί μου.
Θα βουλευτώ κάτω απ' τον ουρανό.
Θα γυρίσω απ' την μεριά μου.
Θα σδήσω αυτό το ξένο φεγγάρι.
Θα.....
Θα.....
Θα.....
Έχω ξεχάσει εκεί πίσω στο νησί
μια καληνύχτα.

ΜΙΑ ΚΟΡΥΦΑΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

Το 12ο στο κέντρο «Φλορίντα» Ιόνιο Συμπόσιο της 5 Ιουλίου 1949 αφιερωμένο στο ποιητή Βαλαωρίτη.

Διακρίνονται οι Σπ. Μαρινάτος, Αρ. Βαλαωρίτης (έγγονος), Σπ. Μελάς, Δημ. Ι. Νότη Μπότσαρης, Αντ. Μάτεσης, Γερασ. Σαλβάνος, Γεωργ. Ζώρας, Διον. Καλογερόπουλος, Διον. Βούρβαχης, Λούλα Μαρκέτου, Ντίνος Κονόμος και άλλοι. Και από τους Κυθήριους, Διον. Πετρόχειλος και Μιχ. Κ. Πετρόχειλος (πλησιέστεροι της πρώτης σειράς των καθήμενων).

Σημειώνουμε, ότι για τα Κύθηρα έγινε το 16ο στο ρεστωραν «Αδέρωφ» της 17 Νοεμβρίου 1950, ίδε το τεύχος της 1 Δεκεμβρίου 1950 του περιοδικού «Ελληνική Δημιουργία» με ομιλητές τους Σπ. Μαρινάτο, Μιχ. Κ. Πετρόχειλο, Ιωάννη Φώτιο, Πάνο Φύλλη και Σπ. Μελά.

Νοσταλγικές ταξιδιωτικές αναμνήσεις

— Μένιο... Μένιο... πούσαι μωρέ Μένιο... Μένιοοοο...

— Εδώ είμαι... Που; Εδώ... Πού εδώ; Εδώ χάμω.

Κυττάζω και δλέπω μέσα σ' ένα ανθρώπινο κουδάρι το κεφάλι του Μένιου ανάμεσα στα σκέλια ενός άλλου ανθρώπου που κι αυτός, ακουμπούσε το κεφάλι του στα πόδια ενός όρθιου που κρατιότανε από τα ξάρτια του καταρτιού του καραβιού....

Ποιός δεν θυμάται το αλήστου μνήμης πλοίο της γραμμής Πειραιά - Κύθηρα «Μυρτιδιώτισσα» (κρίμα τ' όνομα) που τελικά σε κάποιο δρομολόγιο μισοβούλιαξε και έτσι μισοβουλιαγμένο όπως ήτανε έλαβε την άγουσα προς την υψικάμινον όπου έγινε καπνός και παλιοσίδερα... και γλύτωσε ο κόσμος....

Εκείνο το δρομολόγιο ήτο το τελευταίο της καλοκαιρινής περιόδου των Κυθήρων. Οι εναπομείναντες και δεν ήτανε λίγοι, είχανε παραμείνει πιο πίσω για να παρευρεθούν στην εορτή της Παναγίας της Μυρτιδιώτισσης στις 24 Σεπτεμβρίου. Την ίδια μέρα κατά συγκυρίαν περνούσε από Αγία Πελαγία για Πειραιά, το πλοίο, εκτελώντας το τακτικό δρομολόγιο. Δρομέως εκκλησιασθέντες και μη, επιβιβάσθηκαν του πλοίου. Αλλά ήταν τόσος πολλοί (προς μεγίστην αγαλλίασιν πράκτορος και πλοιοκτήτου) που σχεδόν εστιβάχθησαν οι επιβάτες πάνω σ' αυτό, τους διαφόρους διαδρόμους και καταστρώματα μέχρι και στις «Σωσιδίους λέμβους» είχανε τρυπώσει μερικοί.

Είναι δέβαιον ότι επιβιβάσθησαν τουλάχιστον τριπλάσιοι του επιτρεπομένου αριθμού. Καθένας προσπαθούσε να βρει κάποιον τόπο ν' ακουμπήσει σπρώχνοντας και σπρωχνόμενος και δέβαια όλα αυτά όχι χωρίς φωνές και διαμαρτυρίες του συρφετού αυτού όπως κατάντησε να γίνει.

Έφτασε να βρεθή η μάνα στην πλώρη και το παιδί

στην πρύμνη από το σπρώξε, σπρώξε. Σάλος! Εδώ είναι που λέει «έχασε η μάνα το παιδί και το παιδί τη μάνα».

Το βουητό, τις φωνές και τον θόρυβο αυτόν τον σκέπασε η βραχνή σειρήνα του καραβιού που έδινε το σύνθημα της αναχωρήσεως.

Βίρα τις άγκυρες και το πλοίο ξεκίνησε αγκομαχώντας μαζί με τις ταλαιπωρίες των επιβατών.

Όπου βρέθηκε κανείς, εκεί έμεινε. Μερικοί που προλάβανε και ξαπλώσανε έστω και κουβαριασμένοι εθεωρούντο τυχεροί. Άλλοι όρθιοι, άλλοι κρεμασμένοι σε ξάρτια και κάθε λογής προεξοχή δίκην επιβατών σαρδελοποιημένου λεωφορείου. Και ο καιρός; Ευτυχώς η Παναγία εβοήθησε και ήτο καλός. Διότι αλλοίμονο αν είχε όχι πολύ, αλλά λίγη φουσκοθαλασσιά το λιγότερο που μπορούσε να συμβή, το περιεχόμενου του στομάχου του ο καθείς θα το σερβίριζε στον άλλον...

Ο Μένιος, το μπαλαντέρ μιάς εύθυμης συντροφιάς που πέρασε ένα ευχάριστο δεκαήμερο στο Τσιρίγο, πρόλαβε κατά την επιβίδασιν και κουλουριάστηκε σε μια γωνιά του καταστρώματος με προσκεφάλι τα οπίσθια κάποιου άλλου επιβάτου εξ' ίσου τυχερού και κει ασάλευτος έμεινε μέχρι το τέρμα του ευχάριστου αυτού ταξιδιού. Όταν το πλοίο έπιασε Πειραιά και το ανθρώπινο κουδάρι άρχισε να ξετυλίγεται δγαίνοντας ένας ένας από τη σκάλα, ήρθε και η σειρά του Μένιου να πατήση στην αποδόθρα.

Οι άλλοι είχαν βγει και τον περίμεναν.

— Τί έγινες βρε Μένιο; Πώς τα πέρασες;

— Καλά, μόνο που από το μαξιλάρι μου δγαίνανε πολύ συχνοί αρωματισμοί...

ΧΑΡ. ΦΑΤΣΕΑΣ 1986

Μιά σύντομη ιστορία από την παράδοση

Ένα απόγευμα, που πήγαμε στα Λογοθετιάνικα, για καφέ, συναντήσαμε μια γυναίκα, την κυρά Μαρίκα, την ιδιοκτήτρια ενός μεγάλου σπιτιού, μετά την εκκλησία του Αγίου Μηνά. Το σπίτι αυτό είναι ιδιότυπο και ξεχωρίζει, είναι χρονολογίας 1843, βαμμένο στο χρώμα της ώχρας με πράσινα παράθυρα και πόρτες.

Το περιστατικό αυτό, που διάσωσε η παράδοση, δια του στόματος της κυράς Μαρίκας, μοιάζει με την περίπτωση του γέρου Λύχνου.

Συνέδει στον προπάπο της τον 19ον αιώνα, που είχε ένα σπιτάκι δίπλα στην παραλία του Αγίου Ελευθερίου. Η παραλία αυτή είναι από τις πιο «παρθένες» του νησιού. Είναι μια κρυφή παραλία γεμάτη λευκή άμμο, περικυκλωμένη από βραχώδη και απόκρυμνα εδάφη, γεμάτα πουρνάρια, σχίνα και αστιβές. Ο δρόμος είναι υποτυπώδης, σχεδόν, ανύπαρκτος και επικίνδυνος. Ο παππούς θα πήγαινε με το γαϊδουράκι του και όσο για τα κατσίκια του, δεν υπήρχε δέβαινα, πρόβλημα.

Η κυρά Μαρίκα λοιπόν, μας διηγήθηκε ότι κάποιο χειμώνα, που ετυροκόμα ο προπάππος της, του επιτέθηκαν πειρατές. Ο γέρος, ήταν κοτσονάτος και το έλεγε η ψυχούλα του, μόλις τους είδε δεν τα έχασε, αλλά συνέχιζε να γυρίζει την μεγάλη κουτάλα, στο καζά-

νι με το καυτό γάλα και τους είπε να πλησιάσουν να ζεσταθούν. Όταν πλησίασαν οι κουρσάροι και καθώς είχε μαζί του την φαμίλια του, τα έπαιξε όλα για όλα. Εσήκωσε την πελώρια κουτάλα και ακάθεκτος, ρίχτηκε στους πειρατές. Εκείνοι πραγματικά αιφνιδιάστηκαν και αυτός, ήταν ο κύριος λόγος, που τράβηξαν για την πόρτα. Στην ανακατασούρα όμως, καίτοι οι «κουταλιές» του γέρου και το καυτό γάλα, έπεφταν, σαν «οργή Θεού», κατόρθωσαν και βούτηξαν δύο πλεξούδες σκόρδα, τρεις μυζήθρες και ένα βαρέλι παστόψαρα.

Τότε μικρά ιστιοφόρα, ψάρευαν μέχρι τον Ευβοϊκό, σαρδέλες, διότι ήταν περιζήτητες παστωμένες, για τα καράβια της εποχής εκείνης. Σήμερα ακόμη, ωραίες μεγάλες σαρδέλες πιάνονται στα νερά του Αυλέμωνα, που τις παστώνουν επιτήδεια οι ψαράδες, ιδιαίτερα οι Νιόρηδες.

Πάντως, ο παππούς καθώς το έλεγε η περδικά του, κατόρθωσε να διώξει τους κουρσάρους και να διασώσει την φαμίλια του και όλα αυτά «χάρης στην κουτάλα», όπως μας το ετόνισε η κυρά Μαρίκα, στο χωριό των Λογοθετιανίκων.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΗΜ. ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ

Έλπίδες...

Μπορεί να δένουνε οι νύχτες τους αιώνες
και το φεγγάρι να μη φαίνεται στα σύννεφα
όμως καράβια και δελφίνια τους χειμώνες
γυρνούν στα πέλαγα με όνειρα αταξίδευτα.

Μπορεί τα χρόνια να μας κλέβουνε τα νιάτα
και τα πουλιά να περιμένουνε την άνοιξη
όμως φυτρώνουν που και που κρίνα δροσάτα
και προσευχές σμίγουν στον ήλιο με κατάνυξη.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΡ. ΦΑΤΣΕΑΣ

Τὸ τυχερὸ Κοκκοράκι

Παλιὰ ἡ ἐπιθυμία της, ἀπὸ τὰ παιδικὰ της χρόνια ἀπωθιμένη... — νὰ πάρῃ μερικά κοτοπουλάκια...

Τῆς θύμιζαν τὰ ωραία ἐκεῖνα χρόνια, τὰ παιδικὰ της, στίς Σπέτσες. Ἐκεῖ στὸ κτήμα, στὸ Ἀρχοντικὸ τοῦ παπποῦ της, τοῦ Καπετάν Γιάννη, στὸ Πίσω Λιμάνι, μέσ' στὸν μεγάλο κήπο, εἶχαν μιά κλῶσσα μὲ τὰ κλωσσοπουλάκια της, ποὺ τάκραζε «κλού - κλού» κοντὰ της...

Ἦταν μιά εἰκόνα αὐτῆς, ωραία, ἀξέχαστη. Καί ἐκεῖ νὰ παραστέκει, μεγαλοπρεπῆς καὶ πολύχρωμος ὁ κόκκορας, νὰ καμάρωνῃ τὸ σόι του...

Τὴν ισταλοῦσε αὐτὴν τὴν εἰκόνα.

Ἄλλὰ, μὲ τίς μετατάξεις τῆς Ζωῆς, τώρα μέσ' στὴν Ἀθήνα, μὲ ἀστικήν ζωὴν, τῆς ἔμενε μόνον ἡ θύμησι αὐτῆς...

Ἄλλὰ, ξαφνικά, ἐπῆρε μίαν ἀπόφασι: νὰ πάρῃ δυὸ κοτοπουλάκια, ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ πουλᾶνε στὴν Κεντρικὴ Ἀγορὰ τὸ Πάσχα καὶ νὰ τὰ δᾶλῃ στὴν μεγάλην βεράντα, στὸ διαμέρισμά της (ρετιρέ).

Τὴν Μεγάλη Ἑβδομάδα ἀγόρασε δυὸ μικρά. Τὰ περιποίηθηκε μὲ ἰδιαίτερη στοργή. Τὰ τᾶϊζε πιτουράλευρο, κεχρί, ρυζὶ βρασμένο. Κατόπιν μαρούλι καὶ τέλος, ἐπὶ πλέον, καὶ ἓνα αὐγὸ κάθε μέρα, σφικτὰ βρασμένο...

Μὲ τὴν περιποίησι αὐτῆ καὶ τὴν ὑπερτροφία, τὰ κοτοπουλάκια ξεπετάχτηκαν, μεγάλωσαν γρήγορα.

Τὸ ἓνα, γῆκε κόκκορας, μὲ ωραία μεγάλα κόκκινα λυριά καὶ στοὺς δύο μῆνες ἄρχισε τὸ «κοκορίκου»...

Πανηγύρι κάθε πρωί.

Ὅλη χαρὰ ἡ κυρία Ρένα μὲ τὰ κοτοπουλάκια της.

Ἐνα ἀπόγευμα — πρὶν 15 ἡμέρες περίπου — τὸ κοκοράκι ἄρχισε ξαφνικά νὰ λαλή, νὰ κρᾶζῃ... «Κοκορίκου — κοκορίκου»...

Τὶ νάπαθε τὸ κοκοράκι τέτοια ὥρα;

Θὰ ἀλλάξῃ — θὰ χαλάσῃ — ὁ καιρὸς. Θὰ βρέξῃ, τῆς λῆει ὁ ἄνδρας της. Τὸ ξέρω ἀπὸ τὸ Τσιρίγο. Ἔτσι γίνεται... θὰ βρέξῃ...

Μπά, τί λές; Ὁ οὐρανὸς εἶναι καθαρὸς. Τώρα, καλοκαιριάτικα θὰ βρέξῃ; Ὁχι, κάτι ἔχει τὸ κοκοράκι...

Ὁχι, θὰ βρέξῃ, σὺ λῆω, ἐτόνισε ἐκεῖνος.

Ξαφνικά, ἀργότερα, συνέφιασε καὶ στ' ἀλήθεια ἐβρέξε. Καὶ ἐσυνέχισε ὅλην νύκτα. Βροχὴ πολλή. Καὶ ὅλη τὴν ἄλλη μέρα.

Μετεωρολόγος, λοιπόν, τὸ κοκοράκι...

Ἄλλ' ἓνα βράδυ, ποὺ ἄργησαν λίγο, ἡ κυρία Ρένα μὲ τὸν ἄνδρα της, νὰ γυρῶσιν σπῖτι, ἔλειπε τὸ κοκοράκι. Εἶχε φύγει. Μυστήριο, πῶς, ποῦ.

Ὅλη νύκτα ἡ κ. Ρένα δὲν κοιμήθηκε ἀπὸ τὴν στενοχώρια της. Τὸ εἶχε μεγαλώσει μὲ τόση στοργή, μὲ τόση περιποίησι...

Εἶχε γίνῃ ἓνα ωραῖο μεγάλο κοκοράκι μὲ μεγάλο κατακκόκινο διπλὸ λυρί. Ἐνα καμάρι.

Σωστὴ ζωγραφιά.

Ἦταν ἀπαρηγόρητη.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωί, ξημερώματα, γῆκε στὴν βεράντα καὶ ἐκπληκτικὴ βλέπει κάτω στὸν δρόμο, στὴν Δερινγύ, τὸν θυρωρὸ τῆς ἀπέναντι πολυκατοικίας μαζὺ μὲ κάποιον ἄλλον νὰ κυνηγᾶνε νὰ πιάσουν τὸ κοκοράκι της. Ἄλλ, αὐτὸ τοὺς ξέφρυγε — χωνόταν κάτω ἀπὸ τὰ σταθμευμένα ἐκεῖ αὐτοκίνητα.

Τοὺς ἔβαλε τίς φωνές, ὅτι τὸ κοκοράκι εἶναι δικό της. Αὐτοὶ τότε φύγανε.

Κατεβαίνει ἀμέσως στὸν δρόμο ἡ κ. Ρένα (μὲ λίγο αὐγὸ, ποὺ εἶχε μείνει, στὸ χέρι) καὶ τὸν φώναζε.

Ἐκεῖνο ἀνεγνώρισε τὴν φωνὴ της καὶ ἐπλησίασε. Προσέτρεξε ἐν τῷ μεταξύ καὶ ὁ ἄνδρας της.

Μὲ δόλωμα τὸ αὐγὸ, ποὺ τοῦρριξαν μερικά κομματάκια, τὸν στριμώξανε, τὸν πιάσανε...

Χαρές ἡ κυρία.

Τὸ κοκοράκι εἶχε πετάξῃ ἀπὸ τὸν ἑκτο ὄροφον κάτω στὸν δρόμο, στὴν Δερινγύ!... Τὸ διαολόπουλο...

Εὐτυχῶς ποὺ δὲν ἐκτύπησε, δὲν σκατεύθηκε...

Τυχερὸ τὸ κοκοράκι.

Καλότυχῃ καὶ ἡ κυρά του.

ΕΝΑΣ ΓΕΙΤΟΝΑΣ

Εκεί στα Θεία Κύθηρα

Η Αφροδίτη, η θεά κι ο κανακάρης γιός της,
ο παιχνιδιάρης Έρωτας, ο πάντα συνοδός της,
μοχλοί και άξονες ζωής, πρώτη αρχή κι αξία,
πάντα τραγούδια θέλουνε και μουσικής λατρεία!

Γλυκά τ' αηδόνια κελαϊδούν και με τα χελιδόνια
και με πολλά άλλα πουλιά, σπουργίτια και παγώνια,
τρικούθερτο ξεφάντωμα οι Χάριτες τους κάνουν
πρωί κι απομεσήμερο και βράδυ με φεγγάρι·
και η θεά χαρίζει τους χρυσό μαργαριτάρι,
γιατί τους δυό, μάνα και γιό, μπορούν να τους γλυκάνουν
οι Μούσες με τις Χάριτες με την ουράνια χάρη!

Σε κάθε κήπο και αυλή και χλοερό λιβάδι
το ξενυχτούν οι Χάριτες το μουσικό τους βράδυ
και δώρο πάντα έχουνε χαράς μαργαριτάρι,
που μας το δίνει η κάθε μια, ατίμητο μαγνάδι!

Και στους πιστούς, που έρχονται για της θεάς τη χάρη
και της ζητάνε της θεάς το θάμα της να κάμη
κι ακούνε γλύκας μουσική, το μουσικό της βράδυ,
— που τότε μόνο φεύγει τους της μούχλας το κατράμι —
θα δώση ελπίδα η θεά, ανάσταση θα κάμη.

Κάτω στα θεία Κύθηρα, Λιβάδι το χωριό μου,
λιόφυτο, κήπο, έχω τους, τ' ωραίο Βασκινάρι,
μέσα εκεί αισθάνομαι σε κάθε πηγαιμόμου
πνοή της πάτρισσας θεάς, το θάμα και τη χάρη
και γίνομαι, θαρώ κι εγώ
όχι θεός, μα φαίνομαι ιππόδης, παλικάρι!

Μα εδώ, στη θεία Αθήνα μας, παρά την ομορφιά της,
με ζάλισε η μούχλα της, του θανατά μυρίζει.....
νάχε μπορέσει η Αθηνά να σώσει τα ιερά της,
αφού αφύσικη ζωή κι αυτά μας τα γκρεμίζει....

Πρέπει να πάμε πάλι εκεί, στα Κύθηρα τα θεία,
που με το γάργαρο νερό και της θεάς τη χάρη,
θα λυώσουν τα κατράμια μας, ο ήλιος θα τα πάρη,
να ζούμε πάλι τη ζωή αληθινή μαγεία!

Νά 'τανε πάλι μπορετό ν' αλλάξει η Οικουμένη,
να ζούμε πάλι φυσικά, σαν τους παλιούς καιρούς μας,
χωρίς πυραύλους και στρατούς ο κόσμος μας να μένη
και δίχως φόβους να κυττάς τους θείους ουρανοίς μας.

Κάλλιο 'τανε να ζούσαμε με την παλιά σοφία
κι ας είχαμε λιγώτερα πολιτισμού βραδεία·
Θεού η θεία φρόνηση ας φέρη σωτηρία,
ο κάθε άνθρωπος να ζη με την παλιά πορεία.

Η «επιστήμη» του κακού με τόσα προσωπεία,
που κρύβουνε, μα φέρνουνε καταστροφής αντάρα,
φωτιά και λαύρα να γενή, εξαίρεση καμμία,
γιατί τα μύρια θύματα μας φέρνουνε τρομάρα!

Της «επιστήμης» θάματα με θύματα μετρούνται:
της «Χιρσσίμας», σκόπιμα, με θύματα μυριάδες,
του Τσερνομπίλ, αν κι άθελα, με θύματα χιλιάδες,
του Ναγκασάκι το κακό — κακούργημα το μέγα —
και τόσες άλλες δοκιμές,
— κακές και μαύρες συμφορές —
που δεν ομολογούνται....

Σιχνές, πολλές οι δοκιμές, που δεν ομολογούνται,
μα φαίνονται και γίνονται....
κακές και μαύρες συμφορές, καρκίνοι, λευχαιμίες,
που «η επιστήμη του κακού» για δώρα μας χαρίζει,
θανάτου δώρα άδωρα....!
φωτιά και λαύρα να γενή, τον κόσμο εξαφανίζει,
με τις ραδιενέργειες αρρώστιες μας γεμίζει!

Γι αυτό: ευχή μας το καλό, για το κακό κατάρρα·
διπλή της ρήτρας η ευχή με όμοια σημασία:
την παρουσία του καλού και ΣΤΟΠ για την κακία,
χαράς ζωή να έχουμε, χωρίς κακού τρομάρα...

Για λίγο, μόνο μια στιγμή....
η τόση αφύσικη ζωή.....
της «επιστήμης του κακού», σκοτείνιασε το φως μου...
με την κακιά μαυρίλα της,.....
μα διώχνει την το όνειρο, που είναι πάντα εμπρός μου
και φως, σαν ήλιος λαμπερός, μας δίνει, μας ζεσταίνει,
που η μαυρίλα χάνεται.....

Η Αφροδίτη πάντοτε χρυσάνεϊρα ανατέλλει
και τους πιστούς της φωτεινούς, χαρούμενους τους θέλει!
αν έλλειψαν άλλοι θεοί, αυτή κοντά μας μένει
και τη ζωή μας, το μπορεί, με θάμα της γλυκαίνει!

Μαργαριτάρια της ζωής, θεόσπαρτα πετράδια,
στα θεία Κύθηρα θα βρης και μαγικά μαγνάδια,
που τη ζωή την κάνουν αληθινή μαγεία
και όνειρο χρυσάνεϊρο, την κάθε μας πορεία!

Έλα να πάμε κατά κει, για μαγικά μαγνάδια
και μόνο ένα, αν θα βρης, θά έχης θεία χάρη,
του κάθε έρωτα χαρά, κορώνα στο κεφάλι
..... με λαμπερά πετράδια!

Θα ζης ζωή χαρούμενη, με γέλιο, δίχως ζάλη,
μακάριος και φωτεινός, με ήλιο, με φεγγάρι·

θα λυώσουν τα κατράμια σου!....

— πολλά φαρμάκια της ζωής — ο ήλιος θα τα πάρη!

Χιλιόχαρη, μυριόχαρη, γλυκειά μας Αφροδίτη,
φώτιζε πάντα θείο φως....
και όνειρο γλυκόνειρο,.....
να φύγη κάθε καταχνιά και κάθε σκοταδίνη
..... απ' όλο τον πλανήτη,
οληθινός παράδεισος κάθε ζωή να γίνη!

Τ' αηδονοχαλήματα.....

— των αηδονιών συνθήματα —.....

κι ακόμη των χελιδονιών.....
τα μύρια τιτιδίσματα, με τη χρυσή λαλιά τους,
έτσι και μεις να πάρωμε μοτίβο τη χαρά τους
..... — και μέτρο τη ζωή τους,
που δίχως πόλεμο τη ζουν,
— χωρίς πολέμου σματά —
γαλήνια μεταξύ τους
και τότε θά 'ναι και για μας «η επί γης ειρήνη»!

Και τα τζιτζίκια θα χαρούν.....
και θα μας τραγουδούν,.....
αν διώξουμε τον πόλεμο, τον τρόμο της χαράς τους·
και θά 'ρχονται χαρούμενα.....
μ' αγάπης χαιρετίσματα....
και με πολλά μηνύματα γιομάτα καλωσύνη,
..... απ' τη χρυσή ειρήνη!

Τα καμαρώνω τα πουλιά,.....

που άκακα μελωδικά γαρνίρουν τη ζωή μας,
..... αηδόνια χελιδόνια,
..... σπουργίτια και παγώνια
κι ακόμη τα τζιτζίκια συνθέτουν μουσική μας,
μας δίνουνε χαρά και φως και ρόδινο τον ήλιο!

Μαζί τους θά 'θελα να ζω με τέτοια καλωσύνη,
με τόσο γέλιο και χαρά.....

Μαζί τους και να έβλεπα σ' όλη την υφήλιο
..... την ποθητή ειρήνη!

Χρυσή θεά, τρανή θεά, γλυκειά μας Αφροδίτη,
η χάρη σου μας φώτισε,.....
χρυσόνειρο μας χάρισε, τέτοια ευχή μας δίνει,
..... για τη γλυκειά ειρήνη,
..... να σώση τον πλανήτη!

Και φώτιζε μας, κάνε μας τον ύπνο και τον ξύπνο
— με της πνοής σου τον ρυθμό —
γλυκό - γλυκό μας όνειρο,.....
ατάραχο και φωτεινό, χρυσόνειρο ειρήνης!
Γλυκειά θεά, τρανή θεά, χρυσή μας Αφροδίτη
η πνοή κι η χάρη σου τον κόσμο ανασταίνει,
βοήθεια ο κόσμος σου ζητά, ανάσταση αναμένει!

ΒΡΕΤΤΟΣ ΤΡΙΑΡΧΗΣ

Αθήνα, 19 Απριλίου 1987. Πάσχα

